Napoleon pražského učení. Josef Ladislav Jandera (1776-1857)

Deníky a diáře

In: Jindřich Bečvář (author); Martina Bečvářová (author); Jan Pišna (other): Napoleon pražského učení. Josef Ladislav Jandera (1776-1857). (Czech). Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2026. pp. 415–454.

Persistent URL: http://dml.cz/dmlcz/405531

Terms of use:

© Jindřich Bečvář

© Martina Bečvářová

© Jan Pišna

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* http://dml.cz

Deníky a diáře

Velmi zajímavý a cenný pohled do Janderova života poskytují jeho deníky a diáře, které jsou uloženy v jeho rukopisné pozůstalosti v knihovně Královské kanonie premonstrátů na Strahově. Jsou psány německy novogotickou kurzívou (kurrentem), někdy jsou poměrně dobře, někdy z více důvodů špatně čitelné.

1. Deník z období 1798 až 1799

Nejstarší dochovaný deník je z let 1798 až 1799. Jandera si jej vedl ještě před vstupem do premonstrátského řádu jako absolvent druhého ročníku Filozofické fakulty pražské univerzity. Jedná se o 50 listů, které jsou svázány do sešitu s měkkou papírovou pestrobarevnou obálkou.[1]

První text si do deníku Jandera vepsal 3. září 1798, poslední 30. června 1799. Nejprve zaznamenal prázdninovou cestu po východních Čechách, kterou konal se Stanislavem Vydrou, svým profesorem matematiky a hradeckým rodákem, a s Janem Kučerou, svým strýcem, hradeckým kupcem a vzdělancem. Vedl si stručné zápisy o prohlídkách měst a památek.

V celém deníku zaznamenával své denní aktivity, společenské styky s profesory, kněžími, přáteli i spolužáky, zmiňoval se o mších a různých společenských akcích, o četbě knih, studiu, zajímavých přednáškách a absolvovaných zkouškách, o diskusích s Vydrou a s dalšími přáteli, uváděl zajímavosti o počasí, přírodě, zvláštních událostech apod. Psal o svých úspěších, běžných starostech, různých problémech a trampotách chudého, ale pečlivého studenta. Mezi jeho zápisy najdeme i poznámky o tom, kolik peněz utržil za prodej plátna z rodných Hořic, jak relaxoval při kulečníku, při procházkách starou Prahou či přírodou, jak návštěvoval koncerty, i o tom, jak pomáhal profesoru Vydrovi. Velkou pozornost věnoval soukromým rozhovorům s Vydrou, přátelství s Bolzanem, s nímž studoval, diskutoval a chodil na zkoušky. Janderovy zápisy jsou poměrně stručné, někdy přímo strohé. Rozhodně se nejedná o čtivé dílko.

V prvním období, v září a říjnu 1798, jsou Janderovy zápisy delší a podrobnější. Týkají se jeho prázdninové cesty. V dalším období jsou jeho denní aktivity popisovány jen stručně, několika větami, někdy dokonce jen dvěma či třemi řádky.

Jandera své myšlenky a zážitky psal německy, drobným, dosti neúhledným písmem, většinou kurrentem, názvy přečtených latinských knih či navštívených památek psal latinkou. Některé jeho zápisy sahají až do krajů listů.

[1] Signatura DF V 50, 50 listů, strana 50v je prázdná, $18,0 \times 11,5$ cm.

2. Deník z období 1799 až 1801

Druhý Janderův deník byl delší dobu nezvěstný. Zmínil se o něm roku 1942 Karel Čupr v článku *Karel Hynek Mácha a Ladislav Josef Jandera, básník a jeho učitel matematiky* [Čp].

... Zapůjčil mi [strahovský převor Vít Hůlka] *nejprve deníky Janderovy z let 1798/1799 a z roku následujícího, tedy těsně před jeho vstupem do řádu. ...*

Přestože není uveden v základním soupisu strahovských rukopisů, podařilo se jej vyhledat Janu Pařezovi, archiváři strahovské rukopisné sbírky, znalci knihovního fondu rozsáhlé Strahovské knihovny.

Druhý Janderův deník[2] je svázán v lepenkové vazbě s tvrdými mramorovanými deskami. Je rovněž psán německy kurrentem. Drobné, nepříliš úhledné Janderovo písmo mnohdy zasahuje až zcela do krajů. Zápisy začínají 1. červencem 1799 a končí 2. lednem 1801. U posledního data je však poznamenáno pouze *Freytag*. Denní zápisy mají různou délku, někdy jen jeden řádek typu *Dnes nic zajímavého*, jindy tři až čtyři řádky, výjimečně delší odstavec. V některém období (např. říjen 1800) není uveden ani jeden zápis.

Deník není podepsaný, na druhém listu bylo však dodatečně dopsáno *Professor Jandera*, patrně samotným Janderou. Jeho autorství dokládají odkazy na Hořice, zmínky o profesoru Vydrovi, Aloisi Vydrovi a Bernardu Bolzanovi. Na straně 1v je poznámka o Janderově ubytování u starostlivé paní Hubingerové, matky jeho spolužáka, vdovy po kočím.

Jandera si poznamenával nejdůležitější náplň svých dnů, psal o svém studiu a četbě, přípravě, průběhu a výsledku zkoušek, o návštěvách, rozhovorech a výletech do přírody. Zachytil i své aktivity v souvislosti se vstupem do řádu (26. a 27. 12. 1800). Do deníku si někdy zapisoval i své výdaje a příjmy. Uvedl též například počty studentů čtyř ročníků teologie členěné podle jejich postavení (stipendisté, nadační, s dispensem, platící – viz zápis k 12. srpnu 1800).

Zmínil se o svých kontaktech s profesorem Vydrou, jeho synovcem Aloisem Vydrou a Bernardem Bolzanem. Ve dnech 27. srpna až 1. září 1799 se rozepsal o organizaci zkoušek z matematiky, přírodopisu a fyziky, o výuce profesora Vydry a profesora Mikana. Některé zápisy dokládají, že rád chodil do divadla, na koncerty, do kavárny a do přírody. U některých dnů též poznamenal teplotu a tlak, pravidelná měření však v té době ještě neprováděl. Rovněž tu a tam do deníku zanesl nějakou latinskou nebo řeckou sentenci (latinkou či alfabetou).

Nevíme bohužel nic o období 1801 až 1810, z něhož nemáme žádný Janderův deník ani diář, pokud vůbec v té či oné formě existovaly. Mohly by být v soukromých rukou Janderových příbuzných, potomků jeho přátel nebo leží někde mezi neroztříděnými materiály v některém archivu nebo již neexistují. Jejich studium by bylo zajímavé, mohlo by osvětlit Janderovo rozhodnutí stát se premonstrátem, přiblížit okolnosti konkurzu na místo profesora matematiky a počátky jeho pedagogické kariéry.

[2] Signatura DB V 39, 124 listů, stránky 68v až 124v jsou prázdné, $18,0 \times 11,5$ cm.

3. Diáře z let 1811 až 1857

Velký a zajímavý celek tvoří Janderovy diáře z let 1811 až 1857. Jsou to tištěné kalendáře tří typů určené pro stručné denní zápisy.

A. *Schreibkalender auf das Jahr ... für Richter, Advokaten, ihre Kanzleyen und alle andere Geschäftsmänner*,
resp. *Justiziär Glückselig's Schreibkalender für Richter, Advokaten, ihre Kanzleyen und alle andern Geschäftsmänner*,[3]

B. *Geschäfts- und Schreibkalender auf das Schaltjahr ... für Amtsvorsteher, Advokaten, Beamte, Kaufleute, Fabrikanten und alle andere Geschäftsleute*,[4]

C. *Schreibkalender für Richter, Advokaten, ihre Kanzleyen und alle andere Geschäftsmänner auf das Jahr ...*[5]

Následující tabulka je přehledem 44 dochovaných Janderových diářů.

Rok	Typ diáře	Signatura
1811	A	CK X 48
1812	A	CK X 49
1813	A	CK X 50
1814	A	CK X 51
1815	A	CK X 52
1816	A	CK X 63
1817	A	CK X 54
1818	A	CK X 55
1819	A	CK X 56
1820	A	CK X 57
1821	A	DH V 63
1822	A	CK X 59
1823	A	CK X 60
1824	A	CK X 61
1825	A	CK X 62
1826	A	CK X 63
1827	A	CK X 64
1828	A	CK X 65

[3] Vydával J. Kobrtsch, později J. Kobrtsch und Gschihay, Cheb, resp. Cheb a Františkovy Lázně.

[4] Vydával Kobrtsch und Gschihay, Cheb.

[5] Vydával Kronberger und Weber, Praha.

Rok	Typ diáře	Signatura
1829	A	CK X 66
1830	B	CK X 21
1831	B	CL X 22
1832	B	CL X 23
1833	C	CL X 70
1834	C	CL X 4
1835	A	CK X 72
1836	A	CK X 73
1837	A	CK X 74
1838	A	CK X 75
1839	A	CK X 76
1840	A	CK X 77
1841	A	CK X 78
1842	A	CK X 79
1843	A	CK X 80
1844	A	CL X 8
1845	A	CL X 10
1846	A	CL X 12
1847	A	CL X 13
1848	A	CL X 14
1849	A	CL X 15
1850	A	CL X 16
1851	A	CL X 17
1852	A	CL X 18
1853	nedochoval se	
1854	A	CL X 19
1855	nedochoval se	
1856	nedochoval se	
1857	A	CL X 20

Jak již bylo řečeno, Jandera své poznámky o průběhu každého dne zapisoval do tištěných kalendářů. Tři jsou typu B, dva typu C a ostatní typu A. Jedná se o unikátní soubor, který poskytuje informace o Janderově soukromém i profesním životě. Umožňuje poznat jeho způsob života, vědecké a společenské styky a nahlédnout do tehdejšího života vyšší a vzdělanější pražské společnosti.

Každý den v osm hodin ráno si Jandera k příslušnému datu do diáře pečlivě poznamenal teplotu ve svém pokoji (užíval Réaumurovu stupnici)[6] a tlak (užíval vídeňskou palcovou stupnici).[7] Zápisy o teplotě či tlaku v diářích pochopitelně chybí, když byl na prázdninové cestě po Čechách, nebo když přišel o teploměr či barometr a očekával dodávku nového měřicího přístroje.

K údajům o teplotě a tlaku připisoval latinsky krátkou a výstižnou základní charakteristiku počasí – *serenissimum* (jasno), *nubes dispensa* (polojasno), *nubes parum dispensa* (oblačno), *nubes plusio dispensa* (proměnlivo či převážně zataženo) apod.

Připomeňme, že mnozí premonstráti si každý den zapisovali spolu s teplotou a tlakem i směr větru, výraznější meteorologické jevy a jejich důsledky (bouře, povodně, mrazy, nadbytek či nedostatek sněhu a deště) a významné astronomické události (zatmění Měsíce, Slunce apod.). Sledování počasí bylo důležité i pro plánování zemědělských prací.

K pravidelnému sledování počasí byl Jandera inspirován nejen svými spolubratry, ale patrně i svým profesorem, přítelem a ochráncem, Stanislavem Vydrou. V diáři z roku 1821 si Jandera zapsal, že Vydra v polovině ledna roku 1799 zaznamenal nezvykle silný mráz, více než 20 stupňů pod nulou.[8] O rok dříve, v lednu 1820, si Jandera poznamenal do diáře velké mrazy: k 16. lednu připsal venkovní teplotu $-21,5\ ^\circ\mathrm{R}$ (tj. $-26,8\ ^\circ\mathrm{C}$).

Jak bylo v Janderově době zvykem, v bytech se netopilo ve všech místnostech. Dřevo bylo sice dostupné, ale dosti drahé. Jandera si na desky řady diářů pečlivě poznamenával pravidelné měsíční výdaje za dřevo (výdaje nadepsané *Holz* nebo *Winterholz*). Tyto drobné poznámky ukazují, jak skromně ještě v 19. století žili i docela dobře situovaní lidé.

Za velkých mrazů se v pokojích obvykle přitápělo v kachlových, později v plechových nebo litinových kamnech. Tradičně se vytápěla jen obytná kuchyň,

---

[6] *Stupeň Réaumura* (v českém prostředí značka °R) je jednotka teploty, kterou roku 1730 zavedl francouzský přírodovědec René-Antoine Ferchault de Réaumur (1683–1757). V našich zemích byla tato jednotka velmi rozšířená, udržela se až do 20. století. Dnes se již téměř neužívá. Teplota $0\ ^\circ\mathrm{R}$ byla definována jako teplota, kdy mrzne voda. Přírůstek teploty $1\ ^\circ\mathrm{R}$ odpovídá zvětšení objemu osmdesátiprocentního lihu v lihovém teploměru o jednu tisícinu. Teplota $80\ ^\circ\mathrm{R}$ odpovídá bodu varu vody při normálním atmosférickém tlaku. Přepočet mezi stupni Celsia a Réaumura je dán vzorcem $1\ ^\circ\mathrm{R} = \frac{5}{4}\ ^\circ\mathrm{C}$.

[7] V 19. století byl v českých zemích užíván rtuťový barometr, který měřil tlak pomocí výšky sloupce rtuti. Vídeňský barometr užíval palce a čárky: 1 vídeňský palec (26,34 mm) se dělil na 12 *čárek* neboli *linií* (1 linie = 2,195 mm), linie se dále dělila na 12 dílků. Tedy například Janderův záznam $21''1'''\frac{5}{12}'''$ znamená $(21+\frac{1}{12}+\frac{5}{144})'' = 21,118''$ neboli $21,118\times 26,34$ mm neboli 556,2 mmHg (milimetrů rtuťového sloupce). Přepočteme-li tuto hodnotu na dnešní hektopascaly, dostaneme $556,2\ \mathrm{mmHg} \times 1,333 = 741,4\ \mathrm{hPa}$. Jedná se tedy o nízký tlak, který může přinést deštivé počasí. Systém založený na tzv. *vídeňské stopě* (1 stopa = 12 palců) byl v Rakouské říši užíván až do roku 1876. Metrický systém zavedený zákonem roku 1871 byl povinně užíván od roku 1876.

[8] Jandera měl patrně počátkem roku 1821 k dispozici Vydrovy diáře, některé jeho poznámky si přepsal do svého aktuálního diáře. O Vydrově pozůstalosti viz [Kř4].

případně „společenská místnost“, pokud vůbec v bytě byla. Podle zápisů míval Jandera v zimním období ráno v pokoji 5 až 7 °R. Podle diáře z roku 1812 měl v listopadu ráno v pokoji mezi 4 až 6 °R a v prosinci mezi 1 až 10 °R. Podle diáře z roku 1839 měl dokonce doma jen 0 °R. A v roce 1811 klesla lednová teplota v jeho pokoji na $-1\frac{1}{4}$ °R a v roce 1833 dokonce na $-5\frac{1}{4}$ °R.

V letech 1811 až 1837 zapisoval Jandera teplotu jen ve svém pokoji, údaje o venkovní teplotě připisoval jen v případě velkých zimních mrazů nebo neobvykle silných pozdních mrazů devastujících úrodu.

Od roku 1838 si Jandera do svých diářů kromě tlaku a teploty ve svém pokoji zapisoval tři údaje o venkovní teplotě změřené v 7, 14 a 22 hodin. Měření prováděla hvězdárna v Klementinu a zveřejňovala je v novinách *Prager Zeitung*.[9]

Záznamy v diářích ukazují, že byl na cestách například od 15. září do 23. září 1813, od 21. října do 1. listopadu 1814, od 15. září do 18. října 1815, od 29. srpna do 4. listopadu 1816, od 3. září do 24. září 1817, od 5. září do 28. října 1818, od 11. září do 6. listopadu 1819.

Diáře z pozdějších let již o delších cestách nic nevypovídají. Na první pohled je v nich vidět, že Jandera setrvával v Praze, neboť si téměř každý den zaznamenával do diáře teplotu a tlak.

Jandera, původně chlapec z českého venkova, po celý život miloval přírodu. Do svých diářů si poznamenával i zajímavé údaje o vegetaci (pozorování přírody v pražských zahradách, první květy stromů, první třešně, které jedl nebo které se objevily na trhu, první sníh, první mráz, poslední sníh, holomrazy, poškození vegetace nezvykle silným pozdním mrazem, silné bouřky nebo sněhové vánice, velká letní horka, povodně apod.). Víme, že sám či s přáteli rád chodíval do přírody, k břehům Vltavy, do luk za Prahou, do parků a zahrad. Všímal si i průběhu zemědělských prací či výskytu sezónní zeleniny a ovoce na pražských trzích.

Po údajích o teplotě, tlaku a počasí následují v diářích údaje o výuce. Každý den, kdy vyučoval, najdeme v jeho deníku slovo *Collegium*, resp. *Colleg.* Pokud měl vyučovat, ale vyučování z nějakého důvodu odpadlo, poznamenal *Keine Collegium* a někdy připojil i zdůvodnění (návštěva význačné osobnosti, slavnost, zrušení výuky v důsledku politických událostí, nemoc apod.). Od druhé poloviny dvacátých let přidával i pořadové číslo přednášky.

Z jeho diářů můžeme například vyčíst, že v akademickém roce 1827/1828 zahájil výuku v zimním semestru 9. listopadu 1827 (1. a 2. přednáška) a ukončil 29. února 1828 (98. a 99. přednáška). Výuku v letním semestru zahájil 9. dubna 1828 (1. přednáška) a ukončil 1. srpna 1828 (102. a 103. přednáška). Až do konce čtyřicátých let míval v každém semestru kolem stovky přednášek.

[9] Poprvé si zaznamenával tři údaje o teplotách naměřených v Klementinu od 1. do 5. února 1831. Pravidelné každodenní zápisy těchto údajů má ve svých diářích až od roku 1838.

Po každém semestru následovaly zkoušky. I jejich termíny si Jandera pečlivě zaznamenával jako *Prüfungen* nebo *Meine Prüfungen.* Podle počtu zapsaných studentů zkoušel dva až tři týdny (kromě neděle). Pak následovaly krátké „jarní" prázdniny (duben), resp. delší dvouměsíční prázdniny (září a říjen). Například po zimním semestru 1830/1831 zkoušel od 16. února do 3. března 1831 a po letním semestru 1830/1831 od 11. do 20. července 1831. Zkoušky probíhaly dopoledne i odpoledne, každý den Jandera vyzkoušel až 40 studentů.

Do diáře si Jandera poznamenával začátek a konec semestru, instalaci rektora a děkana, imatrikulaci studentů, slavnostní promoce, účast při přísných zkouškách, profesorských poradách a konferencích.

Zápisy v diářích od konce roku 1816 až do roku 1857 ukazují, že Jandera téměř každou neděli sloužil mši svatou v kostele Matky Boží před Týnem. U jeho nedělních zápisů nalezneme v malých obměnách formulace typu *Las heil. Messe um 6 Uhr in Thein.* Mši sloužil i o některých významných církevních svátcích.

Práce na univerzitě Janderovi příliš nedovolovala zapojovat se do života premonstrátské komunity Strahovského kláštera.

Z drobných, stručných a krátkých každodenních Janderových zápisů se někdy dozvídáme též hlavní denní události, které hýbaly Prahou (např. úmrtí význačných osobností, návštěvy císaře a členů panovnického rodiny, začátek cholerové epidemie v roce 1831, dělnické nepokoje v roce 1844, revoluční události roku 1848, utužení režimu v roce 1849) či události, které se přímo týkaly Jandery a jeho života. Zaznamenával si návštěvy rodinných příslušníků, setkávání s přáteli, rozhovory s univerzitními i řádovými kolegy a přáteli, zajímavou odbornou i novinovou četbu, zasedání *Královské české společnosti nauk*, návštěvy divadla, koncertů apod. Janderovy zápisky jsou stručné, krátké, heslovité a strohé. Nejedná se o klasické deníky literárního charakteru, spíše o krátké záznamy o zásadních denních aktivitách a událostech.

V letech 1811 až 1813 si Jandera do diářů pečlivě zapisoval každodenní i velmi malé výdaje. V letech 1814 a 1815 si poznamenával již jen některé výdaje a od roku 1816 již jen zcela zásadní výdaje (za knihy, za dřevo na topení, za jídlo, za léky, za nákup vína, pomoc rodině aj.). Z doby svého studia byl zvyklý žít skromně a každý výdaj pečlivě zvažovat.

Nepříliš často si do diáře zapisoval i informace o své odborné práci, o četbě knihy či odborného časopisu. Jeden z takových záznamů můžeme najít u 13. června 1843, kdy zdůraznil, že se věnuje Lambertově teorii rovnoběžek.

Ze zápisů v diářích vyplývá, že se Jandera občas setkal s Bernardem Bolzanem, Ignácem Janem Hanušem, Josefem Jungmannem, Augustinem Smetanou, Františkem Palackým, Josefem Jenkem aj. Tyto kontakty ukazují Janderovy široké a všestranné zájmy, ale i to, že byl v blízkých vztazích i s předními českými obrozenci, byť sám do národního obrození nezasáhl.[10]

[10] Ignác Jan Hanuš (1812–1869), český filozof a knihovník, byl znalcem slovanské my-

Ve druhém desetiletí se podle možností zastavoval u Jandery též Milo Johann Nepomuk Grün, strahovský opat, teolog a profesor pražské univerzity. Když 20. ledna 1816 zemřel, Jandera dorazil hned odpoledne do kláštera, 22. ledna odpoledne byl na jeho pohřbu, 23. ledna se konalo na Strahově *Exequien*, a pak následovalo posezení s občerstvením (*Speisete*).[11]

Skupinka Janderových přátel se postupně proměňovala, zvětšovala, zmenšovala, podle toho, jak lidé do Prahy či na univerzitu přicházeli, odcházeli nebo umírali.

Ve dvacátých letech byli podle záznamů mezi Janderovými blízkými přáteli zejména Alois Vydra a lékař Josef Diaubalik, někdy též chlumecký farář Alois Velich a hořický farář Alois Tadeáš Hanl. Od prvních nepravidelných schůzek se pražští přátelé dostali k víceméně pravidelným takřka denním setkáváním.

Záznamy v diářích ukazují, že Jandera zejména ve třicátých a čtyřicátých letech žil bohatým společenským životem. Prakticky každý den měl společnost, jednoho, dva či tři přátele, někdy šel naopak sám na návštěvu.

Ve třicátých a čtyřicátých letech lze v diářích vysledovat velmi přátelské styky s kolegy z univerzity. Jandera se pravidelně setkával například s mate-

---

tologie. V roce 1832 vstoupil do premonstrátského řádu, brzy jej však opustil a věnoval se studiu práv ve Vídni. Od roku 1835 byl asistentem filozofie ve Vídni, o dva roky později získal v Praze doktorát filozofie a následně místo profesora filozofie na univerzitě ve Lvově. V roce 1847 se stal profesorem filozofie v Olomouci a o dva roky později se vrátil na pražskou univerzitu. V době Bachovy vlády byl z profesorského místa sesazen, protože se odmítl držet doporučeného výkladu filozofie. Pak se věnoval odborné a organizační práci, psaní učebnic a odborných studií o slovanském bájesloví a pravosti starých českých literárních památek. Roku 1860 se stal ředitelem pražské univerzitní knihovny. Výrazně přispěl ke zkvalitnění jejích služeb (např. zvýšení počtu pracovníků, nový katalog, lepší vybavení čítárny, delší otevírací doba).

Josef Jungmann (1773–1847), český jazykovědec, tvůrce moderní češtiny, básník, středoškolský profesor a ředitel pražského Akademického (tj. Staroměstského) gymnázia, patřil k význačným osobnostem českého národního obrození, byl všeobecně známou postavou českého kulturního prostředí. Jeho mladší bratr Antonín (1775–1854), který se stal uznávaným lékařem a přispěl k rozvoji českého lékařství, byl Janderovým spolužákem z Filozofické fakulty.

Augustin Smetana (1814–1851), český filozof, redaktor novin a vychovatel, byl původně členem řádu Křižovníků s červenou hvězdou. Po studiu na pražské univerzitě působil krátce jako venkovský kaplan na Chebsku, kde byl nespokojen a uvažoval o pokojném opuštění kněžského povolání. Řád mu dovolil vrátit se do Prahy, kde získal doktoráty filozofie a teologie, a vyslal ho na studijní cestu po německých univerzitách. V roce 1848 se aktivně zapojil do revoluce. Po konfliktu s představiteli svého řádu vydal roku 1850 prohlášení, že řád opouští a vystupuje z římskokatolické církve. Pražská arcibiskupská konsistoř jeho rozhodnutí odmítla a následně jej exkomunikovala. Tato událost vyvolala velké pozdvižení, a to nejen v Praze.

František Palacký (1798–1876), český historik, politik a všestranný organizátor českého kulturního i vědeckého života, je zakladatelem moderní české historie a historiografie. Je všeobecně známou postavou českého politického i kulturního prostředí.

Josef Jenko (Jenek, 1776–1858) se narodil v Krainsburku (dnes Krško ve Slovinsku) a zemřel ve Vídni, kde nějaký čas působil jako učitel matematiky. Část jeho pozůstalosti je uchována v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Viz [Kř3].

[11] Připomeňme, že *Exequien* je zjednodušený výraz odvozený z latinského *exequiae*, kterým se označuje pohřební obřad, poslední rozloučení (mše, průvod, modlitby za zemřelého).

matiky Jakubem Filipem Kulikem a Wilhelmem Matzkou, filozofem Františkem Serafinem Exnerem i s jejich rodinami. Dále se mezi jeho hosty objevovali fyzik František Adam Petřina, historik Josef Leonard Knoll, zoolog a mineralog Jan Svatopluk Presl a jeho bratr profesor přírodopisu Karel Bořivoj Presl.[12] I v té době ho občas navštěvoval hořický farář Hanl. Okruh Janderových přátel se během let rozrůstal o jeho bývalé žáky, kteří postupně dosahovali a mnohdy překonávali odbornou úroveň svého bývalého učitele. V některých letech ho navštěvovali např. profesor náboženství Jan Padlesák, profesor teologie a strahovský opat Jeroným Josef Zeidler, přírodovědec Josef Tadeáš Lumbe, ředitel pražské univerzitní knihovny Antonín Ferdinand Spirk, profesor českého jazyka Jan Pravoslav Koubek, filozof a estetik Fridolin Wilhelm Volkmann, matematik Johann Josef Partl, asistent fyziky a matematiky Ignác Axamit a historik a archivář Antonín Gindely.[13]

4. Rodina

Po celý život se Jandera stýkal se svými blízkými i vzdálenými příbuznými. Až do roku 1819, kdy zemřel jeho otec Josef, zajížděl na prázdniny do Hořic, cestou tam či zpět navštěvoval své přátele – faráře v Poděbradech, Nymburce či Chlumci nad Cidlinou. V diářích si stručně poznamenával, koho navštívil, s kým se setkal, čeho se účastnil apod. Na rozdíl od jiných nebyl velkým cestovatelem. Cizina ho patrně nelákala.

Diáře ukazují, jak Jandera lpěl na své rodině, snažil se ji podporovat a všem pomáhat. Na deskách některých diářů jsou kromě jiných výdajů poznamenány

[12] Franz Serafin Exner (též Franz Friedrich Exner, 1802–1853) byl filozofem a významným reformátorem rakouského školství. Po studiích ve Vídni a v Itálii byl roku 1831 jmenován řádným profesorem filozofie na pražské univerzitě, kde působil až do roku 1848, kdy se stal ministerským radou na vídeňském ministerstvu kultu a vyučování. Měl na starosti přípravu rozsáhlé reformy středních škol (Exnerova-Bonitzova reforma z roku 1849).
Josef Leonard Knoll (1775–1841), pedagog a historik, postupně působil na několika univerzitách v Rakouské říši (Krakov, Olomouc a Praha). Věnoval se též skládání romantických básní.

[13] Josef Tadeáš Lumbe (1801–1875), profesor přírodních věd na české polytechnice v Praze, působil mimo jiné i jako politik a poslanec *Českého zemského sněmu*.
Antonín Ferdinand Spirk (1787–1847) byl knihovníkem a v letech 1828 až 1847 ředitelem pražské univerzitní knihovny. Zasloužil se o vypracování předmětového katalogu, který umožnil lepší orientaci ve fondech knihovny. Věnoval se též dějinám knihovnictví a výuce italského jazyka.
Jan Pravoslav Koubek (1805–1854), český obrozenec, filozof a spisovatel, působil od roku 1839 jako profesor českého jazyka na pražské univerzitě.
Ignác Axamit (1819–1904), český pedagog, matematik a fyzik, působil převážně v Praze, v letech 1846 až 1850 byl adjunktem (asistentem) fyziky a matematiky na Filozofické fakultě pražské univerzity, poté profesorem matematiky a fyziky na různých středních školách.
Antonín Gindely (1829–1892) byl významným českým historikem a archivářem. Po studiu teologie, práv a historie získal roku 1852 na pražské univerzitě doktorát filozofie a začal vyučovat na středních školách v Praze. Následně přednášel na univerzitě v Olomouci a od roku 1862 rakouské dějiny na univerzitě v Praze. Od roku 1862 pracoval též v *Zemském archivu Českého království*. Zajímal se o české a rakouské dějiny 16. a 17. století, dějiny *Jednoty bratrské*, rudolfinskou dobu a české stavovské povstání.

výše finančních částek, které ten rok odeslal jako podporu rodinným příslušníkům. Nejprve pomáhal studujícím bratrům, od roku 1819 posílal každý měsíc peníze své ovdovělé matce (20 až 40 zlatých měsíčně, za rok obvykle 400 až 480 zlatých). Po její smrti pomáhal dětem svých sourozenců (zemřelých i žijících) a ovdovělým švagrovým. Synovcům se snažil usnadnit studium v Praze a v Plzni, podporoval je radami i financemi, dohlížel na jejich řádné studium a život. Synovce Josefa, syna bratra Václava, který žil v Hořicích, podporoval ještě v padesátých letech, tj. již v jeho dospělosti.

V diářích si Jandera výrazným písmem zapisoval úmrtí rodinných příslušníků, blízkých i vzdálených známých a významných osobností. Takovéto zápisy zakončoval písmeny R. i. p. (*Requiescat in pace!*, tj. *Ať odpočívá v pokoji!*).

Na počátku roku 1819 si poznamenal úmrtí otce a o rok a o dva později si to v diáři opět připomněl.[14]

4. ledna 1819: *Den 4. Jäner abends um 9 1/4 Uhr ist mein guter Vater Joseph Jandera in Horžitz gestorben. R. I. P.*

4. ledna 1820: *Sterbetag meines lieben Vaters!*

4. ledna 1821: *Sterbetag (1819) meines lieben Vaters Joseph Jandera in Horžitz.*

Ve stejném roce jako otec zemřel mladší bratr Augustin Václav.[15] I jeho odchod si připomněl o rok později:

17. prosince 1819: *Starb mein Bruder Augustin Jandera. R. i. p.*

17. prosince 1820: *Todestag meines lieben Bruders Augustin.*

Na jaře roku 1823 si zapsal smrt a pohřeb bratra Františka Václava, magistrátního úředníka v Táboře:

1. května 1823: *Starb mein Bruder Franz Jandera, magistratual Sekretär und Justiziär in Tabor. R. i. p.*

3. května 1823: *Wurde mein Bruder Franz in Tabor begraben.*

O pět let později zaznamenal úmrtí své milované matky:

17. května 1828: *In dieser Nacht um 12 Uhr starb meine liebe Mutter Margaretha Jandera in Horzitz, R. i. p.!!!*

V roce 1831 měl Jandera četné kontakty s bratrem Janem Antonínem, schopným a oblíbeným lékařem, který přesídlil z Poděbrad do Prahy, kde však brzy zemřel:

[14] Janderovy zápisy jsou zde uvedeny zhruba tak, jak byly v diářích vepsány. Obsahují chyby (vynechaná písmena, vynechaná zájmena, členy, špatné tvary sloves, zkomolená jména apod.), různé zkratky. Jandera se netrápil krasopisem ani gramatikou, vždyť se jednalo pouze o jeho osobní zápisky, psané mnohdy v rychlosti.

[15] Augustin Václav jako jediný z Janderových bratrů nestudoval, žil v Hořicích v rodném domě s rodiči.

12. února 1831: *Nach Mittag besuchte mich mein Bruder Johann v. Poděbrad, blieb über Nacht.*

28. srpna 1831: *Heute übersiedelte mein Bruder Johann Med. Dor von Podiebrad nach Prag.*

29. srpna 1831: *… dann besuchte mich Bruder Johann mit seiner ganzen Familie.*

28. prosince 1831: *… besuchte ich spät Abends Bruder Johann.*

29. prosince 1831: *Mittags wurde zur von Cholera im jüdischen Spitale behaltenen Bruder Johann Med. Doctor gerufen. Schrecklichen Nachmittag! War mit Menge Med. Doctoren meist in seiner Behausung.*

30. prosince 1831: *… Heute früh zwischen 2–3 Uhr starb in Prag mein geliebter Bruder Johann Jandera. M. Dr. Schrecklichen Tag für mich.*

31. prosince 1831: *Das Jahr endete für mich schrecklich! Sit nomen Domini benedictum.*

1. ledna 1832: *Heute nach Mittag wurde mein lieber Bruder Johann Med. D. nach Mittag um 2 Uhr vom H. Prälat v. Strahow einzusegnat, und darauf auf dem Wolschan Gottesacker begraben. O Gott! Stehe uns bei!*

2. ledna 1832: *Um 10 Uhr bei Exequien für meinen lieben Bruder Johann, bei Dominikanern …*

Na konci roku 1832 si Jandera zapsal do diáře zprávu o úspěchu bratra Václava Antonína, který získal místo účetního ve vrchnostenském špitále v Hořicích:

14. prosince 1832: *Mein Bruder Wenzel erhielt heute von der Cameralrechnungsstelle die Rechnungsführersstelle des herrsch.*[aftliches] *Spitals in Horžitz.*

O úmrtí bratra Gotharda Aloise, úspěšného domažlického starosty, si Jandera napsal:

24. října 1833: *Heute 24 October um 10 Uhr Abends starb mein lieber Bruder Gotthard Jandera Bürgermeister in Tauß. R. i. p!*

Ve dvacátých letech a na počátku třicátých let tak Jandera přišel o většinu sourozenců.

Poznamenal si i úmrtí strýce a tety Kučerových, s nimiž od doby svých hradeckých gymnaziálních studií udržoval blízký vztah. V jeho diářích je uvedeno:

6. února 1839: *Heute nach Mittag 5 Uhr starb in Königgratz mein liebster Vetter und großer wohlthater Herr Johann Joseph Kuczera im 76 Jahre seines Alters. R. i. p!*

31. ledna 1842: *Früh 3 Uhr starb in Königgratz meine liebe Muhme Frau Anna Kuczera 73 J. alt. R. i. p!*

Jandera si zapsal i smrt synovce Eduarda (1822–1847), syna zemřelého bratra Jana Antonína, a talentovaného synovce Ladislava (1828–1847), syna bratra Václava Antonína, hořického poštmistra. O tři roky později do diáře zanesl i úmrtí Václavovo:

18. března 1847: *Heute Mittags zwischen 12 und 1 Uhr starb im allgem. Krankenhause mein lieben Neffe Herr Med. Doctor Eduard Jandera, Sohn meines lieben † Bruder Johann Jandera, auch Med. Doctors. R. i. p.!!!*

13. prosince 1847: *Heute wurde mein Neffe Ladislaus, Sohn meines Bruders Wenzl Jandera, k. k. Postmeister in Horžitz, begraben. R. i. p!*

6. září 1850: *Heute nach Mittag 4 Uhr starb mein lieber Bruder Wenzl Jandera, k. k. Postmeister in Horžitz 61 J. R. i. p!*

Z Janderových sourozenců zůstala roku 1850 již jen mladší sestra Anna Barbora, provdaná Stašková. Zemřela roku 1865 v 84 letech, svého staršího bratra přežila o osm let.

V Janderových diářích najdeme rovněž řadu stručných poznámek o návštěvách jeho bratrů a synovců v Praze, ale i o zásilkách financí, například:

4. října 1847: *Vor Mittag mein Neffe Joseph J. v. Tauß bei mir.*[16]

13. října 1847: *… mein Neffe Joseph Jandera von Horžitz bei mir.*[17]

23. října 1847: *Vor Mittag mein Neffe Joseph Jandera v. Tauß bei mir.*

Na deskách diáře z roku 1857 Jandera poznamenal: *Sandte ich durch Postwagen zwei hundert Gulden in G. G. Banknoten an die Frau Schwägerin Anna Jandera nach Pilsen …*[18]

Připomeňme, že o pevných vazbách a kontaktech Janderovy rodiny hovoří i dochovaná korespondence.

> Čtyři Janderovy dopisy matce (z roku 1826), osm Janderových dopisů bratru Václavovi Antonínovi (z let 1833 až 1850), čtyři Janderovy dopisy synovci Josefovi do Hořic (z let 1851 až 1856), dva dopisy matky Janderovi (z roku 1827) a jeden dopis bratra Jana Antonína matce (z roku 1826).[19]

[16] Synovec Josef Jakub Gothard (nar. 1826), syn Janderova bratra Gotharda Aloise (1791–1833), se stal vojenským lékařem.

[17] Synovec Josef Alois (1826–1892), syn Janderova bratra Václava Antonína (1789–1850), hospodařil v Janderově rodném domě v Hořicích.

[18] Anna Janderová byla ovdovělou manželkou buď Janderova bratra Jana Antonína (1778–1831), lékaře, nebo bratra Františka Václava (1785–1823), magistrálního úředníka v Táboře. Jednalo se o papírovou měnu, tzv. *bankocetle* neboli státovky, které vlivem válek či inflace ztrácely na hodnotě více než stříbrné či zlaté mince. Zkratka *G. G.* patrně značí *Gulden Gerichts-Courant.*

[19] Ve fondu [II], bez inventárních čísel.

Nedatovaný dopis neteře Ladislavy[20] adresovaný Janderovi, šest Janderových dopisů sestře Anně Barboře Staškové (z let 1826 až 1852) a dva dopisy Janderova strýce Jana Kučery Anně Barboře Staškové (z let 1832 a 1835).[21]

Jeden dopis bratra Jana Antonína (z roku 1829) a dva dopisy synovce Josefa z Hořic Janderovi (z let 1845 až 1846) a čtyři dopisy synovce Josefa z Hořic Janderovi (z let 1852 až 1856).[22]

Nedatovaný dopis synovce Michaela Fraunderky Janderovi a dva dopisy synovce Josefa z Hořic Janderovi (z let 1856 a 1857).[23]

Pro zajímavost ještě uveďme, že Jandera si s matkou, sestrou a neteří Ladislavou dopisoval česky, s ostatními členy rodiny pak německy.

5. Strahov, církevní povinnosti

Na Strahov nedocházel Jandera často, pedagogické povinnosti ho zaměstnávaly v centru Prahy. Pravidelně býval ve Strahovském klášteře zejména během Vánoc. V jeho diářích jsou například takovéto zápisy:

20. ledna 1816: *Um 9 Uhr starb H. Prälat Milo Joan. Grün. … Nach Mittag auf Strahov gefahren.*

22. ledna 1816: *Nach Mittag um 3 Uhr wurde der Strahow. Prälat Milo Grün begraben. R. i. p.*

23. ledna 1816: *Keine Collegia. Früh am Strahow bey dem Exequien. Speisete …*

6. února 1820: *Um 4 Uhr war das nebst Begräbniß des H. P. Gottfried Dlabacž.*

Po devatenácti letech si Jandera připomněl své sliby a uvedl informaci z Vydrova deníku.

31. ledna 1821: *Am 31 January 1802 legte ich* (*Jos. Lad. Jandera*) *in Strahow die Orden-Gelübde ab.* (*Im Kalender des H. Prof. Wydra finde ich notirt, daß er an diesem Tage für mich heil. Messe gelesen*).

Ve třicátých až padesátých letech lze v Janderových diářích najít následující poznámky o návštěvách Strahovského kláštera:

9. února 1830: *Speisete am Strahow mit H. Rector Magnif. u. theol. Professoren, wo H. Hieronym Zeidler als dekan nach Immatr. traktirt. Dann in Buchdruckerey.*[24]

[20] Ladislava byla dcerou Janderova bratra Františka Václava, magistrátního úředníka v Táboře.

[21] Ve fondu [I].

[22] Ve fondu [II], inv. č. H 2443 a H 2241.

[23] Ve fondu [III]. Michael Fraunderka byl z rodiny, z níž pocházela manželka Janderova bratra Františka Václava.

[24] Rektorem pražské univerzity ve školním roce 1829/1830 byl František Vilém Tippmann

25. prosince 1830: *Las heil. Messe um 6 Uhr im Thein, H. v. Kundraditz*[25] *bei mir. Speisete am Strahow. Abends HH. Dr. Wydra u. Schindler bei mir.*

1. listopadu 1831: *Vor Mittag und Mittags am Strahow, wo Fr. Augustin Profession ablegte. Speisete ...*[26]

25. prosince 1834: *Las heil. Messe um 7 Uhr im Thein. Speisete am Strahow.*

26. prosince 1834: *Las heil. Messe um 7 Uhr im Thein. Speisete am Strahow.*

1. ledna 1835: *Las heil. Messe um 7 Uhr im Thein. Speisete am Strahow.*

4. ledna 1835: *Las heil. Messe um 7 Uhr im Thein.*

25. března 1835: *Infulation des H. Prälaten Zeidler im Strahow, war ganzen Tag dort.*

4. června 1836: *Heute früh 8 1/2 Uhr starb mein Connoviz im Strahow P. Joannes Stoppani. R. i. p. Nach Mittag ging auf Strahow, ihn zu besuchen.*

5. června 1836: *Las heil. Messe um 6 Uhr im Thein. Vor Mittag H. Prälat v. Strahow lange bei mir, trug mir das Priorat am Strahow an, war ich nicht annehm.*[27]

6. června 1836: *Nach Mittag war beim Begräbnißе des H. P. Johann Stoppani am Strahow u. auf Kleinseiter Gottesacker, dann H. P. Daniel bei mir.*[28]

(1786–1857), římskokatolický kněz a profesor teologie na pražské univerzitě. Od roku 1833 byl pomocným biskupem pražským a titulárním biskupem satalským. Byl též děkanem staroboleslavské kapituly, kanovníkem svatovítské kapituly a generálním vikářem pražské arcidiecéze. Patřil k významným představitelům církve.

[25] Šlechtická rodina Woržikovských z Kundraticz (Voříkovský z Kundratic, Woržikovsky von Kundratitz) byla starým českým, původně patricijským rodem, který se odvozoval od vsi Voříkov (Oříkov) u Sedlčan. Od 16. století byla spjata se Starým Městem pražským. V 19. století působili příslušníci této rodiny v armádě, státní, krajské a městské správě. O rodu Woržikovských viz [Maš], str. 468–469.
Záznamy v Janderových diářích se týkají zejména Adama Voříkovského z Kundratic (1752–1831), který vystudoval pražskou univerzitu a stal se úředníkem u bankální deputace, kde se vypracoval do funkce examinátora. V roce 1791 byl jmenován radou zemského soudu, o rok později se stal dědičným nejvyšším korouhevníkem rytířského stavu v Čechách. Po redukci míst u zemského soudu byl v roce 1803 penzionován.
V roce 1813 získal doktorát filozofie, v akademickém roce 1819/1820 byl děkanem Filozofické fakulty pražské univerzity, v následujících letech pracoval v různých fakultních správněorganizačních funkcích a od roku 1829 byl ředitelem univerzitní kanceláře.
V Janderově diáři z roku 1831 jsou mj. zápisy o návštěvách nemocného von Kundraditze v květnu a o jeho pohřbu 31. května.

[26] Augustin Kajetán Langer (1807–1843) vstoupil do premonstrátského řádu roku 1828, v témže roce měl obláčku. Dne 1. listopadu 1831 složil řádové sliby a o dva roky později byl vysvěcen na kněze. Od roku 1833 byl kaplanem v Žatci, od roku 1837 kaplanem v Jihlavě. V roce 1843 se vrátil na Strahov, kde zemřel na tuberkulózu.

[27] Jde o návštěvu strahovského opata Zeidlera.

[28] Jednalo se o Daniela Františka Xavera Stiebera (1780–1855), který vstoupil s Janderou a Stoppanim roku 1800 do premonstrátského řádu. Od roku 1832 byl farářem v kostele Nanebevzetí Panny Marie na Strahově.

6. ledna 1835: *Las heil. Messe um 7 Uhr im Thein. Speisete am Strahow, wo Professionen.*

23. prosince 1846: *Heute starb H. Prior Cajetan am Strahow. R. i. p.!*[29]

31. ledna 1848: *Installatio Rectoris Magnifici Dr Prälati Zeidler im Thein 10 Uhr war dabei.*

25. března 1848: *Lies heil. Messe um 7 Uhr im Thein. Speisete am Strahow.*

27. června 1850: *Prälat v. Strahow … bei mir.*[30]

21. prosince 1850: *Vor Mittag nur Bediente von Strahow mit Einladung zu Weinachten bei mir.*

25. prosince 1850: *Las heil. Messe um 7 Uhr im Thein. Speisete mit theologischen Professoren am Strahow, sonst zu Hause – kein Besuch.*

25. prosince 1851: *Führ zum Mittagsuppe mit HH. Professoren Fabian und Smutek auf Strahow.*[31]

V roce 1852 si Jandera v diáři připomněl padesáté výročí řádových slibů:

31. ledna 1852: *Nach Mittag H. Prof. Padlesak und ein Bediente von Strahow bei mir. Heute, vor 50 Jahren, legte im Strahow meine Profession ab. D. L. E. G.!*[32]

V roce 1852 si Jandera připomněl 50 let od svého vysvěcení, oslavy opatových jmenin, 79 let od zrušení jezuitského řádu aj.:

---

[29] Kajetán František Lysander z Ehrenfeldu (1781–1846) vstoupil do premonstrátského řádu kanonie na Strahově v roce 1802, o tři roky později složil řádové sliby a byl vysvěcen na kněze. V letech 1807 až 1820 byl kaplanem na Strahově, v Úhonicích, Sepekově, Mikulově a Jihlavě, v letech 1820 až 1838 farářem v Dolanech, Boušovicích a Radonicích. Od roku 1838 byl převorem Strahovského kláštera.

[30] Jedná se o návštěvu strahovského opata Zeidlera.

[31] Johann Nepomuk Fabian (Fabián, 1807–1861), Janderův kolega v profesorském sboru, byl roku 1832 vysvěcen na kněze, roku 1834 získal doktorát teologie a stal se řádným profesorem řeckého jazyka a Nového Zákona. Pak odešel na univerzitu v Salzburgu, kde zastával místo profesora teologie. Roku 1850 se na přání arcibiskupa Schwarzenberga vrátil do Prahy a stal se řádným profesorem pastorační teologie, kterou jako první soustavně přednášel česky. Byl uvědomělým českým vlastencem, zapojil se do buditelské práce, vydával starší české spisy, přispíval do časopisů, byl autorem hesel v Riegrově *Slovníku naučném*, aktivně pracoval v *Matici české* aj.
Jan Smutek (1803–1883) byl respektovaným teologem v oblasti církevních dějin. Roku 1826 získal doktorát teologie a stal se profesorem církevních dějin na biskupském semináři v Hradci Králové. Od roku 1838 byl profesorem na Teologické fakultě pražské univerzity, v akademickém roce 1839/1840 byl děkanem Teologické fakulty a roku 1861/1862 rektorem pražské univerzity. Byl též kanovníkem Královské kolegiátní kapituly u Všech svatých na Pražském hradě.

[32] *Deo Laus Et Gloria*, tj. Bohu chvála a sláva.
Jan Padlesák (1806–1873), doktor filozofie a teologie, byl v letech 1849 až 1867 profesorem náboženství a obecné pedagogiky na Filozofické fakultě pražské univerzity, od roku 1847 též proboštem kapituly ve Staré Boleslavi.

26. září 1852: *Heute feyerte ich ganz im Stillen in der Theinkirche mein Secundiz, denn ich wurde 1802, 26. Sept. zum Priester gewicht vom Hr. Erzbischof Salm in seinen Kapelle D. L. E. G.!!!*

30. září 1852: *Vor Mittag H. Prof. v. Hirzenfeld bei mir, führ mit ihm u. H. Matzka, Vietz auf Strahow, wo große Tafel wegen Namenstag des H. Prälaten ...*[33]

5. října 1852: *5-ten October 1773 wurde im prager altstädter Jesuiten-Collegium den Jesuiten, die papstliche Bulle vorgelesen, welche den Jesuiten-Orden aushab.*

25. prosince 1852: *Führ auf Strahow mit HH. prof. Fabian und Nahlowsky, wo wir speiseten.*[34]

6. Významné události, osobnosti, zajímavé kontakty

V Janderových diářích nacházíme záznamy o úmrtí a následných pohřbech významných osobností, ať se jedná o univerzitní profesory, strahovské premonstráty, arcibiskupy nebo dokonce císaře. V jiných záznamech jsou zachyceny různé významné události, veselé i smutné, na univerzitě i mimo ni:

31. března 1814: *Die alliirten Armeen rückten in Paris ein.*[35]

21. srpna 1819: *Rectors und Dekanswahl. H. Titze wurde Rector Magnificus, H. Worzikowsky von Kundraditz Dekan ... Abends bei H Grafen Sternberg.*[36]

---

[33] Johann Helbling Ritter von Hirzenfeld (1789–1865), historik, heraldik, numismatik a bibliograf, byl profesorem pomocných věd historických na Filozofické fakultě pražské univerzity, kustodem numismatického kabinetu a členem archeologické komise *Wlastenského museum* (dnes Národní muzeum). Aktivně se účastnil revoluce roku 1848.
Karl Johann Vietz (Johann Karl Anton, 1798–1872), český historik, univerzitní profesor a spisovatel, působil v letech 1840 až 1841 na univerzitě v Olomouci jako děkan Filozofické fakulty, většinu životní dráhy však spojil s pražskou Filozofickou fakultou. Zabýval se historií, filozofií a historií věd a literatury, vyučoval dějiny Rakouské říše, prý byl u studentů oblíbený.

[34] Vincenc Náhlovský (1817–1891) byl roku 1840 po studiích na pražské Filozofické a Teologické fakultě vysvěcen na kněze. V letech 1840 až 1842 působil jako kaplan v Hodkovicích, Českém Dubu a Bozkově. Roku 1845 po studiích ve Vídni získal doktorát teologie a následně se stal profesorem dogmatiky v Litoměřicích a později v Praze. Opakovaně byl děkanem Teologické fakulty, roku 1865/1866 rektorem pražské univerzity. Od roku 1869 byl kanovníkem a od roku 1881 proboštem Královské kolegiátní kapituly u Všech svatých na Pražském hradě. Aktivně se podílel na akademickém životě, zapojil se do národního obrození, ovlivňoval výchovu katolických duchovních v našich zemích, byl významnou postavou v diskuzích o českém školství a univerzitních reformách. Byl známý svým sociálním cítěním.

[35] Dne 31. března 1814 vstoupila v poklidu do Paříže spojená vojska Ruska, Pruska a Rakouska pod vedením ruského cara Alexandra I. (1777–1825). Nedošlo k ničení města ani k vraždění obyvatel. Krátce předtím kapitulovala francouzská armáda. Napoleon Bonaparte musel 6. dubna 1814 abdikovat a následně odejít do vyhnanství na ostrov Elba.

[36] Franz Nicolaus Tietze (též František Mikuláš Tietze, 1769–1858), univerzitní profesor obecných dějin, vyučoval v Praze od školního roku 1804/1805 obecné, německé a rakouské dějiny, později přednášel i pomocné vědy historické a suploval pedagogiku. Jeho přednášky prý nebyly oblíbené pro nezáživnost a náročnost. Ve školním roce 1819/1820 byl rektorem pražské univerzity.

4. dubna 1830: *Nach Mittag bei dem Begräbniß meines Schülers Adolph Ritter, Sohns des H. barauner Kreishauptmann.*[37]

9. dubna 1830: *… Vor Mittag Frau Gub. Neumann mit Tochter, H. Prof. Sedlaczek aus Pilsen, H. v. Kundraditz. Abends H. D. Wydra bei mir.*[38]

14. června 1830: *Heute früh um 4 Uhr starb der Herr Fürst Erzbischof von Prag Wenzel Leopold Chlumczansky 81 J. alt.*[39]

26. října 1831: *Vor Mittag H. Prof. Moth bei mir* (*Professor der Mathematik in Salzburg*) *er reiset morgen nach Salzburg …*[40]

28. listopadu 1831: *Erster Erkrankungsfall an der Cholera in Prag.*[41]

29. listopadu 1831: *Erhielt erste Nachricht, daß in Prag Cholera ausgebrochen.*

16. února 1834: *Heute Intronisation des H. Erzbischofs Andreas Aloisius Grafen v. Ankwitsch, war nicht dabei. … Heute wurde H. Prof. Hübner begraben.*[42]

12. prosince 1834: *Vor Mittag H. Kleemann, Hofmeister beim H. General Gr. Clam Martinitz bei mir.*[43]

Přírodovědec Kašpar Maria hrabě ze Šternberka (1761–1838) ze starého českého šlechtického rodu byl významnou osobností české vědy. Roku 1818 stál u zrodu *Wlastenského museum* (dnes Národní muzeum). O Šternberkově vztahu k českým učencům a vlastencům viz např. [BB4].

[37] Zemřel 2. dubna 1830 v pražské nemocnici v šestnácti letech na spálu. Viz *Prager Zeitung* 1830, č. 55 z 6. 4., str. 4, rubrika *Verstorbene in Prag. Den 2. April.* Jeho otcem byl Johann Ritter von Barau, rakouský státní úředník, krajský hejtman v Samboru a Tarnovu.

[38] Josef Vojtěch Sedláček (1785–1836), profesor matematiky, řečtiny a češtiny, působil na Filozofickém ústavu v Plzni. Byl premonstrátským kanovníkem příslušným do kláštera v Teplé, velkým vlastencem a buditelem. Je autorem českých učebnic matematiky a fyziky.

[39] Václav Leopold Ignác Chlumčanský z Přestavlk a Chlumčan (1749–1830) byl pražským arcibiskupem od roku 1814. V letech 1801 až 1814 byl litoměřickým biskupem, zasloužil se o rozvoj litoměřického teologického semináře, roku 1805 vysvětil Bolzana. Měl zájem o české dějiny a výuku češtiny, udržoval úzké vztahy s vlastenci (Jungmann, Dobrovský), podporoval péči o sirotky, opravy škol, kostelů apod.

[40] Franz Xaver Moth (1802–1879), profesor matematiky, přednášel ve dvacátých letech 19. století na univerzitě v Praze, ve třicátých letech na školách v Salzburgu a Linci, kariéru završil na univerzitě ve Vídni. Zabýval se analýzou, algebrou, geometrií a trigonometrií, sepsal učebnice pro výuku matematiky na univerzitě a na gymnáziích.

[41] V létě roku 1831 vypukla ve střední Evropě epidemie cholery, v letech 1831 až 1832 si vyžádala značné oběti, v Čechách zemřelo asi 26 tisíc lidí, na Moravě a ve Slezsku asi 32 tisíc. Druhá vlna řádila v našich zemích v letech 1836 až 1838, měla však slabší průběh. Znovu se objevila roku 1866 za prusko-rakouské války. O cholerové epidemii a jejích dopadech viz např. [BB4], str. 641–643.

[42] Patrně se jedná o Kajetána Hübnera, který v letech 1819 až 1834 vyučoval na Staroměstském (Akademickém) gymnáziu v Praze.
Ondřej Alois hrabě Ankwicz ze Skarbek-Poslawice (1777–1836), polský šlechtic a kněz, působil v Olomouci (rektor kněžského semináře a teologické fakulty), ve Lvově (1815 až 1823 arcibiskup) a v Praze (1834 až 1838 arcibiskup). V roce 1836 korunoval císaře Ferdinanda jako českého krále (poslední česká korunovace).

[43] Karel Jan Nepomuk hrabě Clam-Martinitz (1792–1840), člen šlechtického rodu Clam-Martinitzů, důstojník rakouské armády, od roku 1830 generálmajor a později generál-adjutant císaře Ferdinanda I.; kromě význačných vojenských postů zastával i diplomatické a repre-

31. prosince 1834: *Früh um 5 Uhr Starb Hr. Prof. Nejedly.*[44]

2. ledna 1835: *Nach Mittag war beim Begräbniß H. Prof. Nejedly.*

3. ledna 1835: *Exequien für H. Prof. Nejedly.*

24. února 1835: *Heute erkrankte Se. Majestät schwer.*

1. března 1835: *Se. Majestät schwer krank.*

2. března 1835: *Se. Majestät Franz I starb in der Nacht zwischen 1 und 2 Marz 12 3/4 Uhr.*[45]

26. března 1838: *Heute nach Mittag 2 1/2 Uhr starb H. prager Erzbischof Andreas Aloysius Graf Anguitsch v. Poslawice.*

29. března 1838: *Nach Mittag um 4 Uhr Begräbniß des H. Erzbischofs Ankwitz, ich war nicht dabei wegen Husten.*

8. listopadu 1838: *Vor Mittag wurde academ. Senat dem Fürst Erzbischof vorgestellt, ich war nicht dabei. Nach Mittag Fakultätssitzung* (*Uibergabe*) *war dabei.*[46]

15. listopadu 1838: *Von 11–12 wurden alle Professoren aller Fakultäten u. Gymnasium dem neuen H. Erzbischofe vorgestellt, war dabei.*

20. listopadu 1838: *Vor Mittag ein Artillerie Feuerzwerker bei mir. Speisete mit academ. Senate beim H. Fürsten Erzbischofe.*

16. července 1839: *Heute Abends* (*16. July um 9 1/2 Uhr*) *starb unser würdiger H. Director Joseph Köhler, Großmeister. R. i. p.!!*[47]

13. října 1846: *Nach Mittag zahlte bei Calve.*[48]

30. dubna 1847: *d. 30 d. M. früh 4 Uhr starb in Wien der H. Erzherzig Karl, Bruder Majestat Franz I. R. i. p.*[49]

---

zentativní funkce. Spravoval rozsáhlé majetky v Čechách, podporoval kulturu a dobročinné aktivity, patřil k význačným zemským vlastencům. Hofmistr Kleemann byl patrně správcem či úředníkem u generála Clam-Martinitze.

[44] Jan Nejedlý (1776–1834), český právník, filolog a spisovatel, byl od roku 1801 profesorem českého jazyka na pražské univerzitě.

[45] Jandera sledoval zdravotní stav císaře Františka I. (1768–1835), který vládl od roku 1792, tj. 43 let. Mnozí jiného císaře nezažili.

[46] Jedná se o několik listopadových setkání profesorského sboru a senátu s nově instalovaným pražským arcibiskupem Aloisem Josefem baronem Schrenkem z Notzingu. Viz dále.

[47] Josef Anton Köhler (1779–1839), doktor filozofie, významný pražský gymnaziální profesor, byl nejvyšším ředitelem gymnázií v Čechách a ředitelem filozofických studií na pražské univerzitě, členem spolku přátel umění pro církevní hudbu a od roku 1815 velmistrem řádu Křižovníků s červenou hvězdou, tj. byl zodpovědný za duchovní, administrativní a pastorační záležitosti řádu. V době jeho vedení řád pokračoval v charitativních a vzdělávacích aktivitách.

[48] Johann Gotthard Calve (1757–1805) byl slavným německým knihkupcem, který v Praze založil nakladatelství a knihkupectví specializované na vědecké a odborné tituly, učebnice, časopisy i beletrii. Po jeho smrti převzala firmu vdova zakladatele, později rodina Tempských, která zachovala původní obchodní značku J. G. Calve.

[49] Karel Ludvík Habsburský (1771–1848), mladší bratr císaře Františka I., sloužil v rakouské armádě, vyznamenal se v napoleonských válkách, věnoval se podnikání ve Slezsku,

13. listopadu 1847: *Heute vor Mittag war die zweite Wahl des Univers. Rectors. Juristen und Mediziner wahlten Hrrn Exner, Philosophen und Theologen Hrrn Director Zeidler – also wieder vergeblich!!*[50]

17. listopadu 1847: *Nach Mittag war ich bei der Begräbniß des H. Joseph Jungmann.*

25. listopadu 1847: *Nach Mittag besuchte schwer kranken H. Nickel.*[51]

26. listopadu 1847: *Vor Mittag war bei Calve, dann besuchte ich den sterbenden Hrrn Nickel, den um 11 Uhr vor Mittag gestorben.*

29. listopadu 1847: *Nach Mittag war bei Begräbniß des Herrn Karl Nickel.*

25. prosince 1847: *Vor Mittag H. Prof. Francesconi bei mir.*[52]

20. ledna 1848: *Heute, den 20ten, 10 1/2 Uhr Abends, starb der König v. Dänemark Christian VIII.*[53]

5. března 1849: *Heute starb früh um ein Uhr der Herr Erzbischof von Prag, Aloys Joseph Freyherr Schrenk von Notzing. R. i. p!!!*[54]

11. listopadu 1850: *Einführung des Cardinals und fünften Erzbischofs Fürsten Schwarzenberg in die Universität, bei der Promotion des H. Teplers P. Wanderer zum Dor Theologia war numer 9–10 Uhr dabei, dann hielt ich meine Vorlesunge. Speisete beim H. Fürst Erzbischofe.*[55]

---

inicioval rozvoj zemědělství, těžby uhlí a rozvoj železáren, podporoval církevní, vzdělávací a kulturní projekty a instituce.

[50] Exner byl chápán jako reformně orientovaný, se zájmem o modernizaci výuky, měl podporu reformně a liberálně smýšlejících profesorů. Zeidler byl naopak chápán jako tradičně a konzervativně orientovaný pedagog, který měl blíže k tradičnímu pojetí univerzitní správy a výuky, měl tudíž podporu konzervativnější části sboru. Zeidler byl rektorem již v období 1846/1847 a opět v roce 1855/1856.
Nakonec se rektorem stal Josef Reisich (1795–1865), český lékař, mimořádný profesor anatomie a později též fyziologie. Byl oblíbeným lékařem s rozsáhlou praxí, v medicíně zaváděl nové trendy.

[51] Karel Nickel (Nikl, asi 1764 až 1847). Viz matrika HV Z8, obr. 51. Archiv hlavního města Prahy. Je uvedena jeho profese: *Jubilirter k. k. gubernial Koncipist.*

[52] Felix Francesconi (též Felice, 1806–1867) byl řádným profesorem italského jazyka a literatury na Filozofické fakultě pražské univerzity. Je autorem učebnic italštiny, přeložil do italštiny *Rukopis Královédvorský.*

[53] Kristian VIII. (Christian Frederick, 1786–1848) byl v letech 1839 až 1848 dánským králem. Od roku 1814 byl též norským králem.

[54] Alois Josef baron Schrenk z Notzingu (1802–1849) byl arcibiskupem od roku 1838.

[55] Bedřich Jan Josef Celestin kníže Schwarzenberg (1809–1885) byl arcibiskupem od roku 1850.
Jandera zde odkazuje na to, že na univerzitě zažil pět arcibiskupů: Viléma Florentina prince za Salm-Salmu (1745–1810), arcibiskupa v letech 1793 až 1810, Václava Leopolda Chlumčanského z Přestavlk a Chlumčan v letech 1815 až 1830, Ondřeje Aloise hraběte Ankwicze ze Skarbek-Poslawice v letech 1834 až 1838, Aloise Josefa barona Schrenka z Notzingu v letech 1838 až 1849 a Bedřicha Jana Josefa Celestina kardinála knížete Schwarzenberga, arcibiskupa v letech 1849 až 1885.
Jindřich Antonín Wanderer (1817–1895), rodák z Teplé, vstoupil roku 1836 do premonstrátského kláštera v Teplé (1836 obláčka, 1839 sliby). Studoval teologii v Teplé a na pražské

30. ledna 1851: *Heute starb H. Philos. Doctor Augustin Smetana.*

6. dubna 1851: *Heute feyerliche Eröffnung der Dresdnen Eisenbahn, viele Gäste aus Dresden da, großes Mittagsessen im Schloß Beleuchtung der Thürme etc. etc.*[56]

30. června 1851: *Heute früh 7 Uhr starb H. M. D. Held. R. i. p!*

11. července 1851: *Nach Mittag starb der Pedell der philos. Fakultät und Diener beim physis. Kabinet, H. Anton Sacher plötzlich am Schlagfluß. R. i. p!!!*[57]

27. prosince 1851: *Heute abends 10 Uhr starb Hr. Ferdinand Rammstein* (*im 76 Jahren*)*, Prof. der französischen Sprache an der prager Universität. R. i. p.!!!*[58]

28. září 1852: *Prof. Moth* (*aus Wien*)*, Vietz und Matzka bei mir.*

7. Revoluční události roku 1848

Jak víme, během února a března roku 1848 přiměly masové demonstrace císaře Ferdinanda I. k přijetí reforem říše. Ve dnech 12. až 17. června vypukla v Praze revoluce, radikální studenti a dělníci obsadili části města a pokusili se o ozbrojené povstání proti císařské moci. Jejich akce byla silně motivována událostmi ve Vídni a Uhrách. Armáda generála Windischgrätze povstání krvavě potlačila. Pak následovalo zatýkání, zpřísnění represí a cenzury. Ve Vídni se situace dramaticky vyhrotila v říjnu 1848, kdy se rozhořely nepokoje jako reakce na pokus vlády omezit svobody a zrušit předchozí reformy. Armáda 31. října 1848 pod vedením generála Windischgrätze brutálně revoluci potlačila, došlo k velikému počtu zranění a úmrtí.[59] Následovalo upevnění císařské

univerzitě, roku 1841 byl vysvěcen na kněze. Ve čtyřicátých letech 19. století pokračoval ve studiích v Praze. Působil též jako provizorní profesor Nového zákona a poté i církevního práva. Postupně skládal přísné zkoušky a 11. listopadu 1850 měl slavnostní promoci na doktora teologie. V roce 1889 byl jmenován arcibiskupským notářem. Viz Národní knihovna ČR, sgn. Teplá A61, str. 435.

[56] Jednalo se o slavnostní otevření železniční tratě mezi Prahou a Drážďany, která byla součástí *Severní státní dráhy*. Její plánování a výstavba probíhaly v letech 1841 až 1851. Otevření této tratě výrazně zlepšilo obchodní spojení s Německem. Trať vedla z Olomouce přes Českou Třebovou, Pardubice, Prahu až do Drážďan. V České Třebové se na ni připojovala trať na Brno a Vídeň.

[57] Anton Sacher (1779–1851) byl v letech 1836 až 1851 pedelem Filozofické fakulty a tzv. *Kabinetsdiener* Fyzikálního ústavu pražské univerzity. Jeho syn Josef byl ve školním roce 1843/1844 Janderovým studentem, který pro něho sestavil osobité přání (7 rovnic). Více viz kapitola *Profesorem matematiky* v této knize.

[58] Ferdinand Leopold Rammstein (1776–1851) byl soukromým učitelem francouzštiny a mimořádným profesorem francouzského jazyka a literatury. V letech 1831 až 1851 působil na Filozofické fakultě v Praze, současně byl uznávaným překladatelem pro městskou správu a zemské i trestní právo při soudu v Praze. Je autorem učebnic francouzštiny určených pro studenty z vyšších kruhů a pro akademickou obec. Poznamenejme, že v první polovině 19. století byla francouzština jazykem diplomacie, kultury a šlechty.

[59] Alfréd kníže Windischgrätz (1789–1862), rakouský důstojník pocházející z významného šlechtického rodu, byl v roce 1848 vrchním velitelem císařské armády v Praze, kde tvrdě potlačil revoluci.

moci. V Uhrách byla též od března třeskutá situace, revolucionáři požadovali občanské svobody, zrušení nevolnictví a větší autonomii Uher. Revoluce brzy přerostla v otevřenou válku proti Rakouské monarchii. Maďaři získali několik vítězství, ale na jaře 1849 byli poraženi za pomoci ruské intervence. Následovaly tvrdé represe, mnoho povstalců bylo popraveno, uvězněno nebo emigrovalo.

Události v Uhrách v letech 1848 až 1849 byly nejrozsáhlejší, ozbrojenou a politicky samostatnou revolucí v celém habsburském impériu.

Jandera si do svého diáře stručně zaznamenával i mimořádné události celého roku 1848 a počátku roku 1849. Jeho zápisy ukazují situaci v Praze (v ulicích i na univerzitě), surovosti vojska, obavy Pražanů, jejich reakce na pomalu přicházející informace o událostech ve Vídni a v Uhrách. Jandera je, jak bylo jeho zvykem, stručný až strohý, přesto je z jeho zápisků cítit hrůza tehdejších událostí.

11. března 1848: *Große Bürger-etc. Versammlung Abends um 6 Uhr im Wenzelsbade, wurde da antworten Petition und beschlossen an Sr. Majetstät um Constitution, Preßfreyheit, etc. Auser Tag ist für die neuere Geschichte Prags und Böhmens dann er ist der Anfang aller folgenden großen Bewegungen!!!*

12. března 1848: *Große Studenten-Versammlung in Wien – also Anfang!*

13. března 1848: *Große Revolution in Wien!* (*32–36 Todte*)

14. března 1848: *Ertheilung der Constitution in Wien.*

15. března 1848: *Große Aufregung in Prag wegen neuen Constitution, die heute endlich v. Wien zugesichert kam.*

16. března 1848: *Große Aufergang in Prag wegen der neuen Constitution.*[60]

20. března 1848: *Heute geringere Aufregung in Prag.*

12. dubna 1848: *Colleg.* (*20, 21*). *Vor Mittag nur 3/4 Stunden in Colleg. Die Studenten mußten aufmarschiren in Domkirche, wo Te Deum wegen Constitution. Nach Mittag von 4 Uhr – bis 6 1/2 Uhr Sitzung wegen Senats, dann H. Kulik bei mir. Abends Illumination wegen Constitution, ging dabei mit Sofie durch einige Gassen.*

1. května 1848: *Heute große Aufregung in Prag wegen Juden.*

15. května 1848: *Revolution in Wien. Die neue Constit. verendet.*

16. května 1848: *Der Kaiser flüchtet von Wien nach Inspruck.*[61]

17. května 1848: *Deputation von Böhmen reiset Kaiser nach.*

31. května 1848: *Beschluß die Collegien für dieses* 2ten *Semester zu schließen.*

11. června 1848: *Große Aufregung im Carolin wegen Petition, Fürst Windischgrätz soll abdanken, eine Baterie den Studenten, 1000 Gewehre, 80.000 scharfe Patronen ergeben.*

[60] Obdobné zápisy jsou 17. a 18. března.
[61] Jedná se o město Innsbruck.

12. června 1848: *Las heil. Messe um 7 Uhr in Thein. Um 11 Uhr slavischer Gottesdienst bei St. Wenzelsstatue am Roßmarkt. Von dort zogen die bewaffneten zum Generalkommando, etc. Revolution brach uns. Der fürchterlichste Tag, den ich in Prag verlebte! Von Mittag an bis spät in der Nacht erbebte Prag von Sturmläuten, Kanonen und Gewehrdonner, Fürstin Windischgrätz wurde erschossen, ihr Sohn verwundet, ihn verstehlte die Kugel, ich hatte 10 Grenadiere Einquartirung, bei meinen Nachbaren (in der Zeltnergasse) wurde ein Grenadier von gegenüber stehenden Fenster erschossen, ich verlohr viele Fenster. In der Zeltnergasse mit Kartätscher geschossen. Furchter, unser Haus bebte ganzen nach Mittag!!! Barrikaden!!!*[62]

13. června 1848: *Hatte Einquartirung v. Grenadieren. Wahl des Deputs zum Landtage – war keine – ohne Schießen, aber große Aufregung, alle Läden geschlossen. Kanonen stehen vor unserem Hause – ohne zu schießen – Von Mittag besuchte H. M. Dor Wehle u. Pfarrer im Thein. Abends allein auf Schanzen.*[63]

14. června 1848: *Vor Mittag mein Neffe Gotthard Jandera (Kanonier) bei mir. Abends besuchte ich H. Prof. Petržina, wo ich H. Prof. Vietz traf, der mich nach Hause durch mehrere Gässen, wo sehr viele Barikaden begleitete. Große Aufregung in Prag, noch werden Barikaden gebaut, alle Laden zu, geschossen wurde nun auf altstädter Ringe von Mittag. Hatte Grenadiere in Quartiere.*[64]

15. června 1848: *Aufruhr dauert fort, es wird unterhandelt, aber doch Barrikaden gebaut, und auf der Kleinseite geschossen, einige Bomben wurde von dort auf die Altstadt geworfen. Vor Mittag der alte H. Stelzig und H. Lazar mehrmal bei mir. Ich war ganzen Tag zu Hause.*[65]

---

[62] Marie Eleonora kněžna Windischgrätzová, rozená princezna Schwarzenbergová (1796–1848), česká šlechtična a manželka zemského velitele Alfréda knížete Windischgrätze, byla za nejasných okolností zastřelena při červnových pražských nepokojích.
Alfréd II. Josef Mikuláš Guntram Karl kníže Windischgrätz (1819–1876) byl při střelbě raněn do ramene, zranění přežil. Stal se generálem rakouské armády, byl členem panské sněmovny, c. k. komořím a tajným radou a velkostatkářem. V souvislosti se střelbou byl prý vyšetřován i Bernard Bolzano, který bydlel naproti Windischgrätzovu sídlu (budova vojenského generálního velitelství na rohu Celetné ulice a Ovocného trhu, bývalý palác Pachtů z Rájova).

[63] Jandera musel ubytovat ve svém bytě vojáky (tzv. kvartýrování). Měšťané byli úředně přinuceni přijímat vojáky do svých domů a bytů. Rozmístění vojáků mezi obyvatele zmírňovalo nedostatek ubytovacích kapacit v kasárnách, umožňovalo rychlou reakci na nepokoje, odstrašovalo obyvatele a usnadňovalo dohled nad civilisty a jejich prověřování. Granátníci (elitní pěchota) byli rozmístěni tak, aby mohli rychle zasáhnout u barikád i v ulicích. Jandera jako jiní musel poskytnout nocleh a prostor, možná i stravu. Bral to jako nepříjemnou, ale běžnou situaci v revoluční době.
Hermann Wehle (1791–1865) byl lékařem, pocházel z významné rodiny židovského obchodníka, rabína a učence Jonase Beera Wehlea (1752–1823). Snažil se propojovat svět medicíny a židovské emancipace. Usiloval o rovnoprávnost židů a o jejich zapojení do české politiky. Byl členem správní rady *Pražského spolku pro zlepšení izraelského kultu*, v politice se však veřejně neangažoval. Jeho bratr Gottlieb Wehle (1802–1881) po prohrané revoluci emigroval s celou rodinou do Ameriky.

[64] Synovec Gothard Antonín (nar. 1831), syn Janderova bratra Gotharda Aloise, se po studiích stal dělostřelcem.

[65] Joseph Lazar (1786–1855) pracoval ve státním knihkupectví (*k. k. Staatsbuchhand-*

16. června 1848: *Aufruhr mäßigen, bis Nachts 7 Uhr nicht geschossen, wird parlamentirt. Alles Militär auf der Kleinseite und von Thören. Nach Mittag 4 Uhr fängt man Barrikaden halb abzutragen. Abends 7 Uhr bis tief in die Nacht wird wieder kanonirt. Im 8 Uhr Abends brannten die Mühlen zunächst beim altstädter Brückenthurme nebst Wasserthurm und Fürst Colloredisches Palais bei Kreuzherrn. Vor Mittag H. Axamit und mehrere Studenten bei mir, ich war Mittags auf den altstädter Ringe, fand die Hauptwache ganz zerstört, Bäume davon angehauen. Nach Mittag war ich auf Schanzen. Abends kam zu mir H. Prior v. Kreuzherrn, und blieb bei mir über Nacht, denn er traute sich nicht nach Hause.*

17. června 1848: *Der Sturm legt sich, kein Schuß heute gefallen, wird parlamentirt, und Capitulation geschlossen. Vor Mittag besah mit H. Lazar die Brandstätte, die altstädter Mühlen sind bis auf den Grund furchtbar abgebrannt, der altstädter Thurm verlohr den obern Aufsatz ganz, und brennt inwendig noch, nebenstehende Häuser (z. B. Colloredischer Palais) haben nur theilweise gelitten. Nach Mittag war ich auf Schanzen, Pstrossischen und Canalischen Garten, besuchte H. Prof. v. Canaval.*[66]

18. června 1848: *Aufregung dauert fort, auf die Kleinseite darf man ohne Passierschein nicht gehen, dort werden Haussuchungen gehalten.*

19. června 1848: *Nach Mittag mein Neffe Gotthard Jandera. Um 6 Uhr war allein auf Schanzen. Heute ist Prag weniger aufgeregt, Barrikaden zerstöhrt, aus wurde, heute die Swornost entwaffnet und gefangen. Viele Arestirungen finden statt.*

20. června 1848: *Heute ist es in Prag ruhig, aber doch Kanonen und Soldaten auf einigen Plätzen. Mittag ging mit meinem Neffen Gotthard Jandera zu seinem Obristen, damit er nicht nach Italien marschieren müsse. Abends war ich allein am Obstmarkte wegen Kirschen.*

21. června 1848: *Abends war ich im Fürst Colloredischen Palais, um nach meinem Neffen Joseph Jandera v. Horžitz zu fragen, erfuhr daß er den 16ten Freytags verschwunden ist.*

22. července 1848: *Heute wurde die erste Sitzung des ersten Reichstages in Wien eröffnet.*

---

lung), bydlel na stejných adresách jako Jandera, tj. v č. 934/I a 597/I.
Franz Alois Stelzig (1783–1856), pražský městský a policejní lékař, byl odborníkem na veřejné zdraví a průkopníkem moderní statistiky a demografie. Měl zdravotní dozor nad hygienickými poměry v Praze, snažil se bránit šíření epidemií. Upozorňoval na otřesné hygienické podmínky v chudinských čtvrtích, porovnával pražská statistická data s vídeňskými, pařížskými a londýnskými.

[66] Michael Franz Xaver von Canaval (1798–1868), profesor klasické filologie a estetiky, spisovatel a básník, vyučoval na univerzitách ve Lvově, Olomouci a Praze. Revoluce mu způsobila těžké duševní problémy, od roku 1855 byl v psychiatrické léčebně ve Vídni. Psal do časopisu *Moravia*.

6. října 1848: *Große Revolution in Wien! General Latour, Kriegsminister ermordet!*[67]

7. října 1848: *Große Revolution in Wien!*

8. října 1848: *Revolution in Wien.*[68]

19. října 1848: *Revolution in Wien* (*Wird Wien vom Militär ganz Umzingelt*).

28. října 1848: *Revolution in Wien* (*Angriff auf die Stadt von Militar*).

29. října 1848: *Revolution in Wien.*

30. října 1848: *Revolution in Wien* (*capitulirte unbedingt, brach aber die capitul. wieder, weil Ungarn nahe kamen. Militarzieh ein*).

31. října 1848: *Revolution in Wien, heute wurde die gestrige Capitulation gebrochen, weil Ungarn sich näherten – diese wurden aber geschlagen. Endlich zog Militar in die Stadt ein. Revolut. geendet.*

Je podivné, že si Jandera nepoznamenal do diáře „výměnu císařů“ dne 2. prosince roku 1848, ale zapsal velkou mši:

17. prosince 1848: *Von 10 – 12 Uhr vor M. großes Hochamt im Dom, wegen Thronbestiegung Majestät Franz Joseph I. War nicht dabei.*

26. ledna 1849: *Kaiser Franz Joseph I. kam heute in Prag an.*

Jandera se o revoluci živě zajímal, jak ukazují jeho diáře. Aktivně se však do událostí nezapojoval. Studenti přísného profesora ctili a důvěřovali mu, věděli, že je čestný a nebojácný. V roce 1848 ve svém bytě v Celetné ulici na přání studentů uschoval prapory rozpuštěné akademické legie:

W neděli dne 4. února [1849] *se prápory rozpuštěné akademické legie z techniky a z bytu prof. Jandery do auly w Karolinu přenesly. W aule se držely řeči, w nichž se na to poukazowalo, že až přijdau příznivější časy, prápory právě uložené opět patřiti budou ozbrojené legii.*[69]

Po prohrané revoluci kolovala mezi studenty historka, která ukazuje Janderův smysl pro humor. Dostala se i do krásné literatury:

V roce 1848, o svatodušním týdnu, během nejprudšího bombardování seděl scvrklý mužíček ve své pracovně a nerušeně pracoval; ani řinčení oken při každém výstřelu, ani rachot praskajících granátů ho nemohly vyrušit. Byl to Ladislav Jandera, řádný kanovník premonstrátského kláštera, doktor filozofie a c. k. veřejný profesor čisté elementární matematiky, profesor, jehož se všichni

[67] Theodor hrabě Bailet de Latour (1780–1848) pocházel ze staré belgické šlechtické rodiny. Studoval na vojenské akademii ve Vídni, vyznamenal se v době napoleonských válek, a pak stoupal ve vojenské kariéře. Od dubna 1848 zastával post ministra války v tehdejší rakouské konstituční vládě. Dne 6. října 1848 byl rozzuřeným vídeňským obyvatelstvem lynčován a oběšen na pouliční lampě.

[68] Stejný zápis je v diáři pro každý den až do 31. 10. 1848.

[69] Národní nowiny, 2(1849–1850), č. 31 z 6. 2. 1849, str. 122.

studenti obávali. Když po obléhání přednášky opět nabraly svůj obvyklý chod, řekl profesor svým studentům: „Během bombardování jsem si vzal jednu binomickou rovnici a pracoval na ní, a když jsem byl hotov s výsledkem, byla u konce i revoluce.“ ([Hd], str. 252, volný překlad)

Na jaře roku 1849 Jandera do diáře zapsal:

4. března 1849: *Heute wurde octroirte Constitution decretirt.*

18. dubna 1849: *Vor Mittag Schuldiener Fischer bei mir. Abends war mit Sophie am altstädter Ringe, die Stadt ist beleuchtet wegen morgigen Geburtstages Sn. Majestät, des hier anwesenden Kaisers Ferdinand, möglichst Sr. Majestät Königs Franz Joseph …, Erzh.*[erzog] *Franz Karl …*[70]

8. Přátelství s Aloisem Vydrou

Po celý život ctil Jandera profesora Stanislava Vydru. Dlouhá léta se setkával s právníkem Aloisem Vydrou (1773–1847), jeho synovcem. Jejich přátelství začalo již v době Janderova studia na Filozofické fakultě pražské univerzity a trvalo až do Vydrovy smrti. V diářích jsou po celá léta zaznamenány jejich společné výlety do okolí Prahy, procházky Prahou, jejich schůzky ve dvou nebo v kruhu přátel. Nejčastěji se konaly v Janderově bytě.

Hluboké a trvalé přátelství Jandery s Aloisem Vydrou dokládají četné zápisy v jeho diářích. Je v nich například uvedeno, že se Vydra nemohl účastnit večerního setkání přátel, neboť byl v Kostomlatech nebo na Kladně. Zápisy dokládají, že se Janderovo přátelství s Aloisem Vydrou rozšířilo na celou Vydrovu rodinu. Některé zápisy zmiňují radostné události, některé smutné:

15. května 1819: *Abends mit H. Wydra durch einige Gässen der Stadt gegangen.*

17. července 1819: *Mit H. Wydra in der Stadt spazieren.*

17. října 1820: *H. Dors Wydra Geburtstag, … ist er heute 47 Jahre alt.*

17. října 1821: *Geburtstag des H. JUD. Wydra* (*geb. 1773, d. 17 Octobris*).

17. ledna 1823: *Bey Wydrischen. Ihre 15jährige Tochter Theresia abends 5 1/2 Uhr gestorben.*[71]

19. ledna 1823: *Nach Mittag um 3 Uhr Begräbniß der wydrischen Tochter Theresia, ich war dabei …*

[70] Joseph Fischer byl v letech 1849 až 1857 *Schuldiener* a v letech 1853 až 1857 pedelem Filozofické fakulty pražské univerzity.
Franz Karl von Österreich (František Karel Rakouský, 1802–1878), rakouský arcivévoda, člen císařské rodiny, mladší bratr císaře Ferdinanda I. a otec císaře Františka Josefa I., v jehož prospěch se roku 1848 vzdal trůnu po abdikaci císaře Ferdinanda I.
Karolína Augusta Bavorská (1792–1873), bavorská princezna z rodu Wittelsbachů, byla čtvrtou manželkou císaře Františka I., rakouskou císařovnou, královnou českou, uherskou a chorvatskou.
Sofie byla patrně příbuznou Janderovy hospodyně Anny (Nanny) Seidlové.

[71] Viz matrika TRS Z 2, obr. 108. Archiv hlavního města Prahy.

V květnu roku 1830 byl Alois Vydra vážně nemocen, Jandera ho denně navštěvoval, snažil se zajistit léky, péči a byl všemožně nápomocen. O rok později zaopatřil Vydrovu ženu Vincentii.

9. února 1831: *Darauf wurde ich zu Wydrischen gerufen, fand die Gemahlin des H. Dor Wydra, Vincentia, schon im Sterben, gab ihr die Generalabsolution, worauf sie 11 3/4 Uhr vor Mittag verschied. R. i. p! … Nach Mittag bei Wydrischen.*[72]

11. února 1831: *Abends H. D. Wydra bei mir, dessen Gemahlin Vincentia heute nach Mittag um 4 Uhr begraben wurde.*

Ve třicátých letech se Janderovy a Vydrovy schůzky rozrostly o další přátele, jak dokládají následující zápisy.

3. března 1835: *… dann mit H. Wydra u. Exner bei Kulikischen, wo Abendessen u. Champagner Wein gegeben wurde.*

6. června 1836: *Abends H. Wydra, Kulik, Exner bei mir, trunken eine Flasche Champagner.*

7. června 1836: *Nach Mittag 7 Uhr mit H. Wydra durch Nußl und Werschowitz spazieren.*[73]

27. září 1836: *… Abends mit H. Dor Wydra im Pstrossischen Garten und Wimmerischen Anlagen.*[74]

28. září 1836: *Abends mit H. Dor Wydra auf Schanzen.*[75]

3. února 1842: *Abends mit H. Dor Wydra mit H. Exner, spielten.*

4. února 1842: *Abends mit H. Dor Kulik beim kranken H. Dor Wydra spielten, H. Wenzl Wydra mit.*

5. února 1842: *Abends beim kranken H. Wydra, spielte mit Familie. Abends bei Lazarischen Ball.*

29. září 1847: *Abends begleitete H. Wydra bis zu seinem Wohnung.*

Janderovo přátelství s Vydrou skončilo na podzim roku 1847 Vydrovou smrtí. Ještě 7., 8., 9., 10. a 12. října 1847 byl Vydra na návštěvě u Jandery. Pak onemocněl. Jandera ho ještě 17. a 18. října navštívil, 20. října však Vydra zemřel.[76] Jandera si do diáře zapsal:

[72] Zemřela v 58 letech. Viz matrika TRS Z 2, obr. 183. Archiv hlavního města Prahy. Generální absolutorium je důležitý katolický náboženský obřad, který lze zjednodušeně označit jako udělení úplného odpuštění všech hříchů člověku těsně před smrtí. Jedná se o poskytnutí duchovní očisty umírajícímu, uděluje ji kněz. Často je doprovázeno modlitbami a svátostí posledního pomazání.

[73] Procházka Nuslemi a Vršovicemi.

[74] Známé parky v tehdejší Praze a v jejím bezprostředním okolí.

[75] Procházka na šancích, tj. podél městských hradeb, resp. tam, kde bývaly hradby.

[76] Zemřel na Novém Městě pražském č. p. 110, pohřben byl na Olšanech. Viz matrika TRS Z3, obr. 162, Archiv hlavního města Prahy.

20. října 1847: *Heute früh 4 1/2 Uhr starb mein 45 jahrigen Gesellschaften, Herr J. U. D. und Consistorial Rath Aloys Wydra!!! … nach Mittag besuchte Wydrische.*[77]

22. října 1847: *Nach Mittag war beim Begräbniße des H. J.U.Dr Aloys Wydra, begleitete die Leiche auf heil. Feld.*

23. října 1847: *Exequien für H. Dor Aloys Wydra bei Trinitaren. Konnte wegen Collegium nicht dabei seyn.*[78]

Zápis o poslední Vydrově návštěvě 12. října 1847 (*Abends H. Dor Wydra bei mir*) doplnil Jandera po jeho smrti touto malou poznámkou *Das letzte mal. Vide 20ten d. M.*

Vydrovu smrt Jandera těžce nesl. V dalších letech se postupně zmenšoval počet návštěv v jeho domácnosti i kontakty s přáteli. Diáře ukazují, jak Jandera stárnul a ponořoval se častěji do samoty, neboť velká část jeho starých a dobrých přátel postupně odcházela z tohoto světa. Je to pochopitelné; během jeho poměrně dlouhého života umírali jak starší kolegové z univerzity a premonstrátského řádu, tak spolužáci, ale i někteří jeho žáci a mladší univerzitní kolegové.

Janderův student Josef Alois Durdík výstižně a dojemně vzpomínal na takovouto situaci těmito slovy:

… pamatuji se na jednu dojemnou scénu při pohřbu prof. Petřiny r. 1855. Bylo to na volšanském hřbitově. Muž právě pohřbený byl druhdy Janderův žák. Podotknulo se starému professoru, ale i rektor university prof. Piťha se k tomu přihlásil a jiní hodnostáři universitní, kteří kolem stáli: „Kolik jste již viděl klesati v hrob žáků svých“, pokračoval rektor, „a sám ještě zde stojíte tak vesel a jarý, jako byste nás všecky ještě přečkati měl.“ ([Du], str. 2)[79]

---

[77] *Konsistoriální rada* byl úředníkem církevní konsistoře, podílel se na správě církevních a právních záležitostí v rámci diecéze (otázky církevního práva, manželských kauz, majetkových sporů, administrativy), tj. vysoce vzdělaný právní odborník se znalostí kanonického a světského práva.

[78] Patrně se jednalo o mši v kostele Nejsvětější Trojice ve Spálené ulici, který byl až do církevních reforem císaře Josefa II. součástí kláštera trinitářů neboli katolického řeholního řádu nazývaného Řád Nejsvětější Trojice pro vykupování zajatců (Ordo Santissimae Trinitatis et Captivorum). Řád v Praze pečoval o chudé a nemocné, o vzdělávání a pastoraci. Klášter byl kolem roku 1899 zbořen, barokní kostel stojí do dnešních dnů.

[79] František Adam Petřina (1799–1855), český fyzik a matematik, byl Janderovým žákem ve školním roce 1823/1824. Po studiích působil jako vychovatel, roku 1832 se stal asistentem matematiky a fyziky a později suplujícím profesorem experimentální fyziky na Filozofické fakultě pražské univerzity. Roku 1836 získal doktorát filozofie a přesunul se na lyceum do Lince, kde v letech 1827 až 1844 vyučoval fyziku a matematiku. V roce 1844 se vrátil do Prahy jako řádný profesor fyziky. Zemřel v 55 letech, pět dní poté, co byl zvolen rektorem.
Chirurg František Piťha (1810–1875) byl rovněž Janderovým žákem. Byl profesorem Lékařské fakulty pražské univerzity, výborným lékařem, účastnil se bojů v Itálii jako vojenský lékař a prusko-rakouské války jako velitel polních nemocnic.
Při zmíněné události bylo Janderovi 79 let a Piťhovi 45.

9. Bernard Bolzano

Bernard Bolzano, Janderův spolužák z Filozofické fakulty, byl od roku 1805 profesorem teologie na Filozofické fakultě pražské univerzity. V Janderových diářích jsou zápisky o jejich setkáváních, které dokládají jejich přátelské vztahy:

10. února 1812: *Nach Mittag besuchte mich H. Prof. Bolzano.*

24. března 1812: *... Nach Mittag war ich 2mal bei H. Bolzano, sonst zu Hause.*

23. listopadu 1812: *Nach Mittag bey H. Bolzano ...*

3. ledna 1813: *... besuchte mich H. Prof. Neumann ... Nach Mittag beym H. Bolzano und Neumann.*[80]

2. března 1813: *Abends wollte ich H. Bolzano besuchen, traf ihm nicht ...*

29. března 1813: *Früh bey HH. Bolzano, Siardin, Bernt ...*[81]

Začátkem roku 1820 byl Bolzano kvůli odmítání povinné učebnice, svobodomyslným názorům a denunciacím nepřátel profesorského místa zbaven. Jandera jej v té nelehké době chtěl patrně povzbudit, jejich kontakty byly v roce 1820 častější než dříve. Nestranil se ho, jak asi učinili jiní. V Janderově diáři z roku 1820 jsou tyto poznámky:

20. ledna 1820: *... d. 20. wurde H. Prof. Bolzano von seiner Lehrkanzel der Religionslehre entfernt.*

26. ledna 1820: *Nach Mittag bei H. Bolzano, Buchbinder, ... Vorlesung H. Chladni, bei Wydrischen.*[82]

2. února 1820: *Speisete mit H. Bolzano u. H. Jos. Weith im Thein.*[83]

---

[80] Karl August Neumann (1771–1866), chemik a odborník na technologie, byl od roku 1808 profesorem na pražské polytechnice. Později byl guberniálním a komerčním radou, zasloužil se o rozvoj cukrovarnictví a lnářství, v letech 1817 až 1826 vedl obchodní a průmyslovou inspekci, v letech 1828 až 1836 řídil české obchodní výstavy v Praze.

[81] Siard Augustin Hladký (1752–1835) vstoupil roku 1772 do Strahovského kláštera, v témže roce měl obláčku. V roce 1776 složil řádové sliby a o dva roky později byl vysvěcen na kněze. Od roku 1780 byl kaplanem v Milovicích, od roku 1780 gymnaziálním profesorem v Žatci a od roku 1781 kaplanem v Žatci, od roku 1782 na Strahově a od roku 1786 v Jihlavě. Od roku 1808 byl strahovským podpřevorem a od roku 1822 převorem. V roce 1827 se stal arcibiskupským notářem a roku 1834 seniorem na Strahově.
Johann Joseph Bernt (1770–1842), lékař, profesor soudního lékařství a průkopník tohoto oboru v Rakouské říši, působil po studiu na pražské univerzitě v Litoměřicích, České Lípě a Kosmonosech. Od roku 1808 byl na Lékařské fakultě v Praze prvním řádným profesorem soudního lékařství. Roku 1813 byl povolán na stolici soudního lékařství na vídeňskou univerzitu. Zasloužil se o rozšíření očkování proti neštovicím, prosadil vyšetřovací metody, které umožnily rozvoj soudního lékařství, sepsal řadu učebnic a odborných studií.

[82] Ernst Chladni (1756–1827), německý fyzik a hudebník, působil na univerzitě ve Wittenbergu. Později cestoval po Evropě, předváděl svůj hudební nástroj *euphon*. Shromáždil kolekci meteoritů a jako jeden z prvních prosazoval názor o jejich vesmírném původu.

[83] Joseph Weith (Josef Veith, 1792–1847) se roku 1817 stal doktorem práv a roku 1834 řádným profesorem českého státního práva na pražské univerzitě. V roce 1842/1843 byl děka-

13. února 1820: *Nach Mittag bei H. Bolzano.*

14. února 1820: *Nach Mittag besuchte H. Bolzano …*

23. února 1820: *H. Bolzano besuchte mich.*

28. listopadu 1820: *Nach Mittag bei H. Dr. Fischer, Bolzano, … Prof. Kopetz …*[84]

1. února 1821: *… besuchte H. Bolzano …*

V letech 1819 až 1823 žil Bolzano v obci Radíč nedaleko od Prahy,[85] od jara 1823 do roku 1842 v Těchobuzi,[86] v Praze se objevoval jen zřídka a na krátkou dobu. Přestože byl na indexu, Jandera se s ním setkával, ať v soukromí nebo na zasedání *Královské české společnosti nauk*. Kontakt bývalých spolužáků a kolegů výrazněji ožil v roce 1847. Jandera patrně vnímal Bolzanův zhoršující se zdravotní stav. Se svou obvyklou stručností si do diáře poznamenal Bolzanův zhoršující se zdravotní stav a jejich setkání:

31. ledna 1842: *Vor Mittag besuchte kranken H. Bern. Bolzano.*

25. ledna 1843: *… in Wohnung H. Prof. Bolzano …*

29. září 1847: *Vor Mittag beim Buchbinder und im Univers. Kanzlei, dann H. Bern. Bolzano und Pedell H. Sacher bei mir.*

11. října 1847: *Nach Mittag besuchte ich H. Prof. Bolzano.*

Koncem roku 1848 se Bolzanův stav fatálně zhoršil a zanedlouho zemřel. Jandera si zapsal jeho úmrtí a pohřeb:

15. listopadu 1848: *… besuchte ich H. P. Bolzano …*

18. prosince 1848: *Heute starb früh 10 Uhr H.* (*ehem.*) *Prof. Bern. Bolzano. R. i. p!!!*

21. prosince 1848: *Nach Mittag H. Nahlowsky bei mir, ging mit ihm um 3 Uhr zum Begräbniß des* (*ehem.*) *Professors Bern. Bolzano, und begleitete die Leiche bis zum Neuthor.*

22. prosince: *Exequien für H. P. Bolzano, weil zu kalt, war ich nicht dabei.*

Tím se uzavřelo letité přátelství Bolzana a Jandery a jejich kontakty, které trvaly téměř půl století.

---

nem Právnické fakulty pražské univerzity. Byl též apelačním radou (soudcem vyššího soudu).

[84] Karel František Fischer (1766–1833), řečtinář, teolog a odborník na Nový Zákon, působil na Teologické fakultě pražské univerzity. Ve školním roce 1796/1797 byl děkanem Teologické fakulty, v letech 1809/1810 a 1817/1818 rektorem pražské univerzity.
Wenzel Gustav Kopetz (1784–1857), rakouský právník, v letech 1807 až 1849 byl profesorem trestního práva pražské univerzity. Je autorem prací o trestním právu, soudní praxi a právní filozofii.

[85] Vesnice Radíč, leží asi 35 km od Prahy v okrese Příbram. Bolzano zde žil u zemského advokáta a statkáře Františka Pistla.

[86] Těchobuz leží asi 25 km od Pelhřimova na rozhraní Čech a Moravy v oblasti Křemešnické vrchoviny. V tamním zámku, který vlastnila sklářská rodina Hoffmannů, pobýval Bernard Bolzano.

10. Společenský život

Jandera vedl bohatý společenský život, měl řadu pracovních i přátelských společenských kontaktů, jak lze doložit mnoha záznamy v jeho diářích.

Na deskách některých diářů si zanesl data narození svých blízkých přátel a univerzitních kolegů, například Stanislava Vydry, Aloise Vydry, Aloise Tadeáše Hanla, Josefa Jungmanna, Franze Ignaze Cassiana Hallaschky, Jan Theobalda Helda apod. V diáři z roku 1843 si zapsal narození Stanislava Vydry (17. 10. 1773), Josefa Jungmanna (16. 7. 1773), Aloise Hanla (7. 11. 1764) a Cassiana Hallaschky (10. 7. 1780). U Jungmanna navíc uvedl, že je od roku 1799 gymnaziálním profesorem, u Hanla si poznamenal i datum jeho vysvěcení. V roce 1839 si v diáři připomněl vysvěcení svého přítele a učitele Hanla krátkou poznámkou:

16. července 1839: *Hr. Aloys Hanl, zum Priester ordinirt 16. Juli 1789* (*geb. 7. Nov. 1764*).

Janderovy upřímné vztahy k přátelům lze doložit např. jeho častými návštěvami v době, kdy onemocněli. Uveďme jen několik záznamů z roku 1831:

26. října 1831: … *besuchte kranken H. Hallaschka* …

28. října 1831: … *besuchte kranken H. Prof. Mühlwenzel.*[87]

8. listopadu 1831: … *besuchte kranken H. Klar.*[88]

26. listopadu 1831: … *besuchte vor Mittag u. Abends kranken H. Sommer.*[89]

26. prosince 1831: *Mittags besuchte kranken Sommerische.*

Koncem června 1851 onemocněla Janderova hospodyně Anna Seidlová (Nanny). Pravidelně ji navštěvoval lékař Wehle, Jandera si do diáře zaznamenal asi deset jeho návštěv.

Jandera se rád stýkal se svými krajany, nejčastěji s hořickým děkanem Aloisem Tadeášem Hanlem, s nímž ho pojilo přátelství od dětských let. O jejich

[87] Franz von Mühlwenzel (1793–1858), gymnaziální profesor matematiky a přírodopisu, vyučoval nejprve jako suplent na gymnáziu v Praze, přes dvacet let jako řádný profesor na gymnáziu v Jičíně a v letech 1838 až 1847 na Malostranském gymnáziu v Praze. Ovlivnil např. matematika a kněze Václava Šimerku (1819–1887). Během vysokoškolského studia byl Janderovým žákem.

[88] Alois Klar (1763–1833), filolog, pedagog, humanista a filantrop, se roku 1786 po univerzitních studiích v Praze stal profesorem gramatiky a klasických jazyků na gymnáziu v Litoměřicích, od roku 1806 byl profesorem řecké filologie a klasické literatury na pražské univerzitě. Roku 1807 byl mezi zakladateli ústavu pro nevidomé děti na pražských Hradčanech a roku 1832 založil v Praze ústav pro dospělé nevidomé (tzv. Klarův ústav). Je u nás považován za průkopníka péče o nevidomé. Zasloužil se též o zlepšení výuky řečnictví, podporoval začínající výtvarné umělce apod.

[89] V listopadu a prosinci roku 1831 Jandera pravidelně navštěvoval nemocného přítele Sommera. Byl to patrně člen odvolacího soudu nebo vyšší rady v rámci guberniální správy v Praze, tj. úředník vyšší státní správy nebo soudní moci (*Appellationsrath*).

blízkém vztahu a celoživotním kontaktu a spolupráci vypovídá jejich rozsáhlá korespondence uložená ve fondu [I] (94 německy psaných dopisů z let 1814 až 1845), v níž Hanl podrobně informuje o událostech v Hořicích.

Jandera se stýkal i se svými spolupracovníky, kteří mu pomáhali s prací na dějinách Miletína a se shromažďováním pramenů k historii Hořic. I o těchto setkáních nacházíme stručné poznámky v jeho diářích.

Poměrně dobrý obraz získáváme z diářů o tom, s kým se Jandera v té které době stýkal a jak často. Uveďme pro zajímavost několik zápisů z jeho diáře jednak z roku 1834, jednak z počátku a konce roku 1843. Dokládají jeho společenský život, ukazují pravidelná setkávání přátel

13. února 1834: *Abends HH. Wydra, Knoll, Kulik, Fr. Kulik bei mir.*[90]

14. února 1834: *Abends HH. Wydra, Knoll, Kulik, Exner bei mir.*

15. února 1834: *Abends HH. Wydra, Knoll, Kulik bei mir.*

16. února 1834: *Abends HH. Wydra, Knoll, Kulik, Exner bei mir.*

17. února 1834: *Abends HH. Wydra, Knoll, Exner, Kulik, Fr. Kulik bei mir.*

18. února 1834: *Abends HH. Wydra, Knoll, Kulik, Exner und H. D. Prchal bei mir, letzterer blieb bei mir über Nacht.*[91]

19. února 1834: *Abends HH. Wydra, Knoll, Kulik bei mir.*

18. prosince 1834: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner bei mir.*

19. prosince 1834: *Abends HH. Kulik, Exner, Fr. Kulik bei mir. H. Dor Wydra in Kladno.*

20. prosince 1834: *... Abends besuchte Lazarische, dann HH. Kulik, Exner, Preßl, Frau Kulik bei mir. H. Wydra in Kladno.*

21. prosince 1834: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner bei mir.*

22. prosince 1834: *Abends bei Wydrischen, wo wir mit H. Rath Millauer u. Frau aus Humpoletz, spielten.*[92]

23. prosince 1834: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner, H. Rath Millauer v. Humpoletz bei mir.*

[90] Jakub Filip Kulik se oženil roku 1828 ve Lvově. Jeho ženou se stala Katharina Deglová (1809–1883) z bohaté lvovské rodiny. Jejich syn Justin (1837 až po 1908) se stal doktorem práv a advokátem, roku 1890 se oženil s Marií Waltonovou (nar. 1843). Dcera Angela (1841–1925) se provdala za Antonína Randu (1834–1914), profesora práv. Věnovala se dobročinnosti, vzdělávání žen a boji za ženská práva. Byla jednou ze zakladatelek a první předsedkyní ženského spolku *Domácnost* (1885).

[91] Josef Matyáš Prchal byl patrně Janderovým spolužákem z Filozofické fakulty. V Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze je ve fondu [I] 37 německy psaných dopisů, které Prchal zaslal Janderovi v letech 1814 až 1842.

[92] Rada Millauer byl patrně příbuzným Franze Xavera Maximiliána Millauera (1784–1840), kněze, teologa a historika, profesora pražské univerzity, který se v historických pracích věnoval problematice jižních Čech.

24. prosince 1834: *Speisete Abends bei Wydrischen mit H. u. Fr. Diaubalik, H. u. Fr. Millauer aus Humpoletz, dann kamen Kulikische hin besuchte dann Lazarische.*[93]

25. prosince 1834: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner bei mir.*

26. prosince 1834: *... besuchte abends Lazarische, dann HH. Wydra, Kulik, Exner, Fr. Kulik bei mir.*

27. prosince 1834: *Abends HH. Wydra, Kulik Exner bei mir.*

28. prosince 1834: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner bei mir.*

29. prosince 1834: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner bei mir.*

30. prosince 1834: *Abends mit HH. Wydra u. Exner bei Kulikischen.*

31. prosince 1834: *Abends mit HH. Kulik, Exner, Frau Kulik bei Wydrischen, wo aus Spielgelde Champagner getrunken wurde.*

O devět let později měla setkání přátel trochu jiný charakter. Často se vyskytuje slovo *spielten*. V diáři však nejsou uvedeny žádné podrobnosti. Nelze tedy říci, zda hráli karty, šachy, společenské hry nebo na nějaké hudební nástroje. Scházeli se téměř denně.

19. ledna 1843: *Abends HH. Wydra u. Kulik bei mir, spielten.*

20. ledna 1843: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner und seine Frau bei mir.*

21. ledna 1843: *Abends HH. Wydra u. Kulik bei mir, spielten.*

22. ledna 1843: *Abends HH. Wydra und Exner bei mir, spielten.*

23. ledna 1843: *Abends nur H. Dor. Wydra bei mir.*

24. ledna 1843: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner bei mir, spielten.*

25. ledna 1843: *Abends HH. Wydra u. Kulik bei mir, spielten.*

26. ledna 1843: *Abends HH. Wydra und Exner bei mir, spielten.*

27. ledna 1843: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner mit Frau bei mir, spielten.*

29. ledna 1843: *Abends HH. Wydra u. Kulik bei mir, spielten.*

30. ledna 1843: *Abends HH. Wydra, Kulik, Exner bei mir, spielten.*

31. ledna 1843: *Abends HH. Wydra und Kulik bei mir, spielten.*

1. února 1843: *Abends nur H. Dor Wydra bei mir.*

21. prosince 1843: *Abends H. Dor Wydra und H. Prof. Kulik bei mir, spielten.*

22. prosince 1843: *Abends war mit H. Dor Wydra bei Kulikischen, wo wir spielten.*

[93] Josef Diaubalik (Ďoubalík, 1775–1851), doktor medicíny, chirurg a porodník, byl primářem u Alžbětinek v Praze (všeobecná nemocnice při klášteru sv. Alžběty Na Slupi).

23. prosince 1843: *Abends speisete mit Diaubalikischen als um heil. Abend bei Wydrischen.*

V pozdějších letech se v Janderových diářích čím dál častěji objevuje formulace:

Heute kein Besuch nebo jen *Kein Besuch.*

Jandera měl potřebu zdůraznit, že ho nikdo nenavštívil, že byl sám. V určitých obdobích jeho života to bylo málokdy, proto to v diáři zdůrazňoval. V pozdějších letech jsou takovéto zápisy čím dál častější.

Koncem čtyřicátých let se Jandera stýkal s filozofem Augustinem Smetanou:

27. října 1846: *... dann besuchte kranken H. Smetana ...*

9. srpna 1847: *Vor Mittag war ich bei der Prüfung in der Theinschule, nach Mittag mit einigen H. Professoren und unsere bondeste Adjunkten im Garten bei H. Heinrich wo uns H. Dor. Smetana mit Speisen, Bier, Wein und Caffe tractirte, ich kam in der Nacht spät nach Hause.*[94]

17. srpna 1847: *Nach Mittag H. Prof. Smetana bei mir, übergab ihm Hauptkataloge.*

14. listopadu 1847: *Abends war ich bei Kulikischen, holte die kleine Sophie ab.*

V Janderových diářích jsou zachyceny i úmrtí jeho přátel.

29. dubna 1847: *Heute Abends starb in Horžitz der jubil. Personal Dechant Herr Aloys Hanl, mein ehemaliger Vorbereiter zu Studien. R. i. p.!!!*

21. dubna 1850: *Nach Mittag war ich mit Sophie auf den Schanzen und bei Kulikischen.*

28. prosince 1851: *Vor Mittag Frau Kulik mit Angela bei mir.*

26. září 1852: *Nach Mittag besuchte ich den schwer kranken H. Prof. Karl Preßl.*

28. září 1852: *Nach Mittag besuchte ich schwer kranken H. Prof. Preßl.*

2. října 1852: *Heute früh 4 1/4 Uhr starb Herr Prof. Karel Bořiwoj Preßl. R. i. p.!*

4. října 1852: *Nach Mittag war ich beim Begräbniße des H. Prof. Karl Bořiwoj Preßl.*

5. října 1852: *Keine Collegium weil bei dominikanere Exequien für H. Prof. Preßl, ich war dabei.*

[94] Patrně se jednalo o školu na Staroměstském náměstí č. 604/14 vedle chrámu Matky Boží před Týnem, která byla významnou latinskou školou od 14. století do první poloviny 19. století. Docházeli do ní chlapci z měšťanských rodin, kteří chtěli získat latinské vzdělání, chystali se pokračovat ve studiu na univerzitě nebo se uplatnit v církevních či úředních službách.
Mathias Heinrich (1810 až asi 1885) byl farářem u Matky Boží před Týnem (původně kaplan, od roku 1852 děkan), v letech 1836 až 1885 se jeho jméno objevuje v týnských matrikách.

11. Janderovo zdraví

Jandera si do svých diářů poznamenával své občasné zdravotní problémy. Během života míval čas od času kašel (*Husten*), stěžoval si na záduchu či astmatické problémy (*Katharr*), někdy měl problémy se sluchem (*Gehör*). Jinak byl do vysokého věku poměrně zdravý. Velké problémy měl až v posledních měsících života. Uveďme několik záznamů z jeho diářů, které dokládají jeho zdravotní problémy.

Od počátku roku 1812 měl Jandera delší dobu zdravotní problémy. Není se čemu divit, když měl soustavně zimu v pokoji. Od ledna do poloviny února jsou v jeho diáři opakovaně takovéto záznamy:

Husten, *Großen Husten*, *Habe Husten*, *Zu Hause wegen Husten*, *War wegen Husten ganzen Tag zu Hause*, *Keine Collegia wegen Husten*, *Wegen Krankenheit ganzen Tag zu Hause.*

26. ledna 1812: *War nicht einmal in der Kirche wegen Krankheit.*

Kupoval pravidelně léky, poznamenával si i jejich cenu: *Medizin* 3 [30].

V první polovině ledna roku 1820 měl Jandera opět obdobné problémy:

1. ledna 1820: *Wegen Katharr war ich ganzen Tag zu Hause, nicht einmal in der Kirche ...*

2. ledna 1820: *Wegen Katharr ganzen Tag zu Hause, selbst in der Kirche ... war ich nicht.*

Podobné zdravotní problémy měl i ve dvacátých a třicátých letech, nebyly však dlouhodobé. Jen výjimečně ze zdravotních důvodů zrušil výuku či své kněžské povinnosti. V jeho diářích lze najít takovéto zápisy:

23. května 1823: *Schwaches Gehör.*

Zdravotní problémy měl Jandera několik týdnů i na jaře roku 1830, v zimě 1831, 1833, 1843 a 1846.

14. března 1830: *... sonst ganzen Tag zu Hause wegen Katharr.*

9. dubna 1830: *Wegen Katharr ganzen Tag zu Hause ...*

26. až 29. prosince 1830: *Hatte Katharr.*

30. prosince 1831: *... Nach Mittag blieb ich kranklich zu Hause.*

31. prosince 1831: *Keine Collegia, konnte wegen Kränklichkeit des Zimmer nicht verlassen, H. D. Wehle bei mir.*

24. října 1833: *Ganzen Tag zu Hause wegend Kränklichkeit* (*schwaches Gehör*).

8. prosince 1833: *War nicht in der Kirche, weil krank* (*schwaches Gehör*).

25. prosince 1833: *Las keine heil. Messe, weil mit Gehör kränklich.*

1. února 1843: *War ganzen Tag zu Hause, hatte Husten.*

4. února 1843: *Hatte Husten.*

9. prosince 1846: *Habe Katharr.*

Začátkem února roku 1849 měl Jandera opět kašel:

4. února 1849: *War ganzen Tag zu Hause wegen großen Husten.*

5. února 1849: *Heute nahm ich wegen Husten keinen Besuch an.*

9. února 1849: *Ich leide noch immer um Husten.*

12. Počasí

Kromě teploty, tlaku a stručné charakteristiky počasí zaznamenával Jandera výrazné meteorologické události, první sníh, velký mráz, zamrznutí Vltavy (Moldau), jarní odchod ledu po řece, povodně, výrazné bouřky, lijáky apod.:

18. února 1815: *Früh ging Eis.*

26. ledna 1817: *In der Nacht ging Moldau Eis.*

29. července 1819: *Nach Mittag 4 1/2 Uhr schlug der Blitz in der nördlichen Thurm der Theinkirche ein, er brannte ab, Feuer dauerte ganze Nacht.*[95]

28. listopadu 1819: *Moldau belegt sich erstmal mit Eis.*

23. června 1820: *Ersten schönen warmen Tag ohne Regen.*

24. června 1824: *Großes Moldauwasser.*

26. června 1824: *Sehr große Uiberschwemmung.*

4. srpna 1824: *Abends Großregen mit Donnerwetter.*

10. listopadu 1826: *Abends ersten Schnee gefallen.*

8. června 1830: *In der Nacht Donnerwetter mit großen Regen.*

27. července 1831: *Nachts großes Donnerwetter mit großen Regen.*

16. února 1833: *Großer Orkan in Frankfurt, Mainz, Darmstadt etc.*

30. prosince 1833: *In der folgende Nacht Donnerwetter mit großen Sturmwinde.*

28. ledna 1843: *In der folgende Nacht zwischen 28–29 Janer ging das Eis der Moldau, und großer Sturmwinde.*

[95] Oheň zachvátil krov a část věže, nedařilo se jej uhasit. Severní věž byla vážně poškozena, zničen byl též velký zvon, naštěstí nebyl poškozen chrám. Věž byla provizorně opravena v polovině dvacátých let, úplná rekonstrukce proběhla až v polovině třicátých let 19. století. Pro Janderu byla tato událost jistě trpká, neboť s Týnským chrámem byl jeho život řadu let spjat.

31. prosince 1854: *An diesem, frühern, und folgenden Tagen großer Sturmwind, in Wien, Prag, Dresden, der vielen Schaden anrichtete.*

4. března 1857: *Eisgang, ruhig ohne Uiberschwemmung.*

13. Pracovní aktivita

Malou pozornost věnoval Jandera ve svých diářích přípravám na výuku, sepisování učebních textů, přípravě kázání, práci na dějinách Miletína, Hořic a Hořicka apod. Většinou si jen jedním či dvěma slovy zapsal, že měl přednášku, že zkoušel, že byl na imatrikulaci apod. Stručnou větou poznamenal, že sloužil mši. Z diářů se o jeho odborné práci nedozvídáme téměř nic. Když už se Jandera o práci zmínil, většinou jen lakonicky, např. *Arbeitete ganzen Tag zu Hause.*

Uvedeme několik příkladů:

25. února 1812: *Prüfungen in der Logik aus der Mathem.*

26. února 1812: *Examina.*

31. ledna 1821: *Immatriculation ...*

15. února 1830: *Meine Prüfungen.*

18. února 1834: *Meine Prüfungen, ganzen Tag im Collegium.*

21. února 1835: *Ganzen Tag im Collegium.*

8. ledna 1848: *Immatriculation* (*keine Collegium*) *...*

3. února 1852: *Colleg.* (*56*). *...*

Janderův odborný zájem dokládají následující záznamy:

13. června 1843: *Erhielt von Leipzig das Buch mit Lamberts Parallel-Theorie.*[96]

13. prosince 1848: *... dann 2 Studenten bei mir wegen Parallelen ...*[97]

Následující zápis se týká jeho latinské učebnice [Ja1]:

11. března 1812: *In der Druckerey Geschenk 13,–. Ganzen Vormittag in der Buchdruckeray ... Heute wurde mein Werk de Num. Expon. fertig.*

Další zápisy souvisí s jeho německou učebnicí [Ja3], konkrétně s její dlouhou předmluvou:

21. ledna 1830: *Arbeitete an der Vorrede.*

7. února 1830: *Corrigirte Vorrede.*

[96] Jedná se o problematiku Lambertovy práce o teorii rovnoběžek. Více viz kapitola *Rukopisy spjaté s výukou* v této knize.

[97] Studenti měli patrně zájem o Lambertovu teorii rovnoběžek, Jandera se o ní asi zmínil při výuce.

Následující záznamy se vztahují k Janderově knize o Miletíně [Ja4]:

4. června 1830: *Corrigirte Aufsatz über Miletin.*

9. června 1830: *H. Wydra kam nicht. Corrigirte 5te Bogen v. Geschichte Miletins.*

3. července 1830: *Sandte nach Miletin an H. Director u. Pfarrer, dann nach Horzitz an H. Hanl gedruckte Abhandlungen über Miletin.*

5. července 1830: *Uibergab H. Kronberger 100 Exempl. Miletin.*[98]

7. července 1830: *Vor Mittag beim H. Dir. Köhler* (*übergab ihm 4 Exemplare v. Miletin*) ...

Občas se z Janderových diářů dozvídáme o zasedáních *Královské české společnosti nauk*, kterých se účastnil:

4. ledna 1835: *Nach Mittag in Sitzung der gelehrten Gesellschaft.*

1. března 1835: *Nach Mittag in der Sitzung der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften.*

5. června 1836: *Nach Mittag in Sitzung der gelehrten Gesellschaft.*

7. května 1848: *Nach Mittag war ich in der Sitzung der Gesellschaft der Wissenschaften.*

Pečlivě si však poznamenával aktivity a události „vybočující z normálu všedních dnů“, zejména společenské styky.

14. Některé jednotlivé záznamy v diářích

V Janderových diářích najdeme i některé zápisy, které z ostatních výrazně vybočují, týkají se mimořádných nebo naopak bezvýznamných událostí, soukromých nebo veřejných událostí, jednotlivostí apod. Uveďme některé příklady:

1. července 1815: *Neues Barometer.*

8. května 1819: *Nach Mittag wegen Begräbniß des Studenten H. Land keine Collegia nach direktorial Bewilligung.*[99]

[98] Anton Carl Kronberger (1794–1834) založil roku 1821 v Praze knihkupectví a nakladatelství, po třech letech přijal jako společníka Friedricha Webera a firma v letech 1824 až 1837 nesla označení *Kronberger & Weber*. Po Kronbergerově smrti se podnikání ujala jeho žena Anna (1793–1861) a vedla firmu s Weberem. Roku 1839 do podnikání vstoupil František Řivnáč (1807–1868), firma v letech 1839 až 1847 měla název *Kronberger a Řivnáč*, v letech 1848 až 1856 *Kronbergerovské nakladatelství* (*vdova*). Jednalo se sice o nevelké, ale významné nakladatelství, které se orientovalo na vědeckou, odbornou a vzdělávací literaturu. Vydávalo práce Čelakovského, Dobrovského, Jungmanna, Palackého, Šafaříka a dalších českých i německých autorů. Zprostředkovávalo rovněž distribuci jiných nakladatelství. Hrálo důležitou roli v rozvoji česky i německy psané literatury.
Jandera dal zřejmě do tohoto knihkupectví do prodeje sto kusů své knihy o Miletíně [Ja4].

[99] Na počátku 19. století studenti a profesoři tvořili jedno společenství (*universitas*), proto

20. srpna 1819: *Früh um 10 Uhr wurde die Horžitzer St. Donats e Wenzel Glock beim Glockengießer … v. H. Prälaten von Strahow Benedikt Pfeiffer geweiht.*[100]

21. dubna 1826: *Junge Katze erhalten.*

20. ledna 1832: *Vor Mittag zahlte summarischen 1200 f. C. M. als neu angelegtes Kapital der böhm. Gesellsch. der Wissenschaften, dann erhielt H. Thure Buchbinder, 200 f. C. M. Vorschuß auf Schematismus.*[101]

19. října 1832: *Gesuch um Erhöhung den Gehalte der philos. Professoren vom Directorate aus Gubernium übergaben.*

22. prosince 1832: *Heute wurde das Gesuch um Erhöhung den Gehalte der philos. Professoren vom Gubernium nach Wien expedirt. Wide 19. October d. J.*

30. září 1836: *Heute kaufte ich 32 Lb Inseltkerzen a* $45 \times \frac{w}{w}$*, macht 24 fl.* $\frac{w}{w}$.[102]

28. října 1846: *Um 12 1/2 Uhr in der Universitätskanzley, wo heute vor Mittag ein gräßlicher Mord geschah, der brave Kanzellist H. Johann Weiner wurde von den Kanzleydiener Anton Koran ermordet. R. i. p.*[103]

---

pohřeb člena akademické obce byl chápán jako kolektivní záležitost, účast na pohřbu byla očekávaná. Jednalo se o projev úcty, solidarity, piety a akademické kázně. Úmrtí studenta bylo chápáno jako zásadní událost celé komunity, proto se běžně rušila výuka a organizoval se hromadný pohřební průvod, kterého se účastnili studenti i profesoři a někdy i vedení fakulty a univerzity. Zrušení výuky muselo schválit ředitelství studií neboli studijní direktorium.
Poznamenejme, že poté, co byl 3. března 1819 v Mannheimu zavražděn německý oblíbený a uznávaný spisovatel a dramatik Anton von Kotzebue (1761–1819) studentem teologie a nacionalistou Karlem Ludwigem Sandem (1795–1820), byla v Rakouské říši zavedena tvrdá kontrola studentských aktivit (tzv. *Karlovarská usnesení*, srpen až září 1819), každé větší shromáždění studentů (i pohřeb) podléhalo regulaci, kontrole a sledování. Vládnoucí elity se začaly obávat revoluce, nacionalismu a studentských spolků, proto byl nařízen dohled nad univerzitami, zpřísněna cenzura, zakázány studentské spolky, posíleno sledování studentů a „podezřelých osob".
Rudolf Land, student 3. ročníku Filozofické fakulty zemřel v 17 letech 6. 5. 1819. Viz matrika fary kostela sv. Tomáše na Malé Straně, TO Z4, obr. 87. Archiv hlavního města Prahy.

[100] Jandera se staral o odlití hořického zvonu a jeho převoz do Hořic. Více viz kapitola *Hořický patriot*.

[101] Zkratka f. C. M. znamená *Floren Convensions Münze*.

[102] Jedná se o nákup 32 liber lojových svíček z tuhého zvířecího tuku, obvykle hovězího nebo skopového, které byly určeny pro domácí osvětlení, patrně pro celou zimní sezónu. Jedna libra stála 45 krejcarů, 32 liber stálo 1 440 krejcarů, tj. 24 zlatých. Zkratka $\frac{w}{w}$ je účetní zkratka, tj. *Währungseinheiten/Wechselwert* nebo *Wiener Währung*. Jednalo se o papírové peníze, které měly nižší hodnotu než kovová měna.

[103] Dne 28. října 1846 došlo kolem deváté hodiny ráno v univerzitní kanceláři k vraždě Johanna Weinera, písaře a expeditora univerzitní kanceláře. Až na ulici prý bylo slyšet jeho hlasité volání o pomoc. Po otevření univerzitní kanceláře byla pod pohovkou nalezena jeho mrtvola s několika bodnými ranami. Příčinou vraždy byla banální hádka mezi ním a univerzitním sluhou Antonem Koranem. Koran byl patrně rozezlen, že písař Weiner přišel do kanceláře pozdě a zdržoval ho od pochůzek a povinností mimo univerzitní budovu. Došlo k hádce a strkanici. Weiner se bránil, rozbil okenní tabulky a snažil se přivolat pomoc. Koran v záchvatu vzteku zasadil písaři Weinerovi několik bodných ran do hlavy, a pak mu ještě rozbil spánek ulomenou dřevěnou opěrkou od pohovky. Po činu utekl a pokusil se o sebevraždu, v Troji se snažil utopit ve Vltavě. Byl však zachráněn a následně se k vraždě přiznal.

19. června 1847: *Heute eß ich die ersten Kirschen.*

16. května 1848: *Heute kamen die ersten röthlichen Kirschen auf den Markt.*

10. května 1849: *Heute nach Mittag würde mir Holz zugeführt.*

15. dubna 1851: *Mein Canapee am Gange wurde zugerichtet.*

18. dubna 1851: *Nach Mittag Nanny mit Sophie durch Kirchen gegangen.*[104]

28. dubna 1851: *... nach Mittag war ich mit Nanny und Sophie in der Blumenausstellung im Waldsteinischen Palais auf der Kleinseite.*

13. listopadu 1852: *Vor Mittag beim André', zahlte.*

24. listopadu 1852: *Vor Mittag war ich in André's Buchhandlung, zahlte glückfelig Kalender.*[105]

15. Závěr

Je velká škoda, že se nedochovaly Janderovy deníky či diáře z let 1801 až 1810 a tři diáře z padesátých let. Máme však diář z posledního roku jeho života. Ukazuje, že Jandera měl od března roku 1857 zdravotní potíže. Na několika místech má poznámky o kašli a bolestech na prsou, o návštěvách lékařů atd. Uveďme jen některé:

9. března 1857: *Abends H. Med. Dores Jaksch u. Wenzl Praschil v. Gleichenberg mich besucht, wegen Brustschmerzen.*[106]

Novinová zpráva uvedla, že „Obviněný byl všeobecně považován za klidného a přátelského člověka". O vraždě a okolnostech k ní vedoucích stručně informovaly německé noviny *Bohemia* v rubrice *Kunst und Leben in Böhmen. Lokalzeitung* [viz 19(1846), č. 160 z 29. 10., str. 2, a č. 161 z 30. 10., str. 4]. Poznamenejme, že Johann Weiner (nar. 1810) byl absolventem práv, v letech 1838 až 1842 byl tzv. praktikantem univerzitní kanceláře a v letech 1842 až 1846 řádným zapisovatelem a expeditorem. Viz údaje o osobách působících na pražské univerzitě ve fondu [VII].

Vraždou se podrobně zabýval akademický senát pražské univerzity na svém zasedání 31. října 1846. Detailní zprávu o celé události v širších souvislostech (příčiny, průběh, vyšetřování atd.) sepsal dlouholetý univerzitní syndikus Wittak. Ve zprávě uvedl jméno pachatele ve tvaru Anton Kuran, v novinách i v Janderově diáři je Anton Koran. Více viz zápis ve fondu *Akademický senát Karlo-Ferdinandovy univerzity*, 1847, karton č. 69, inv. č. 54, Archiv Univerzity Karlovy. Jandera byl jako senior Filozofické fakulty členem univerzitního akademického senátu a měl tedy informace z první ruky.

[104] Patrně se jednalo o Annu Seidlovou, Janderovu kuchařku a hospodyni.

[105] Roku 1824 založili Karl André (asi 1800 až asi 1855) a Alois Borosch (asi 1792 až asi 1832) knihkupectví *Borrosch'sche Buchhandlung*. Od roku 1850 existovalo jako *André's Buchhandlung*. Specializovalo se na prodej starých a vzácných knih, pořádalo aukce knih a grafiky, vydávalo a prodávalo odbornou literaturu, krásnou literaturu i umělecké knihy; bylo centrem německé kultury v Praze.

[106] Václav Prášil (Wenzl Praschil, 1808–1870) byl známým lázeňským lékařem. Od roku 1843 působil v Bad Gleichenbergu ve Štýrsku. Byl mladším bratrem Marie Janderové, manželky Gotharda Jandery (viz matrika Domažlice 21, obr. 101). Praschil byl odborníkem na

14. března 1857: *Mittags Herr Med. Dor u. Professor Jaksch bei mir um mir meine Brustkrankheit zu ordiniren.*

4. dubna 1857: *… Husten und habe große Brustschmerzen.*

6. dubna 1857: *Ich bin mit Brust krank …*

24. dubna 1857: *… erkältete mich dabei stark.*

2. května 1857: *… ich hatte Husten und Brustschmerzen.*

6. května 1857: *War 2mal in der Apotheke.*

10. května 1857: *Las nicht heil. Messe wegen Katharr und Brustschmerzen.*

Přes zdravotní problémy Jandera statečně vedl přednášky (s krátkými výpadky). Postupně však ztrácel síly. Jeho zápisy v diáři jsou kratší a stručnější, jejich úroveň kolísá v závislosti na aktuálním zdravotním stavu. V některých dnech zápisy do diáře jen diktoval. V posledním měsíci života však stále, patrně s vypětím sil zaznamenával údaje o teplotě, tlaku a počasí, poznamenal, že měl přednášku. Návštěvy téměř, až na lékaře, žádné neměl, kromě výuky skoro nikam nechodil. Jeho stav se několikrát zhoršil a zase zlepšil. Dne 30. června 1857 naposledy zaznamenal teploty uváděné klementinskou meteorologickou stanicí.

Zápisy z posledních týdnů ukazují, že je psal nemocný a s obrovskou únavou zápasící člověk. Dokládají, že Jandera vyučoval ještě 15. července. V diáři je k tomuto datu zřetelně zmíněna 40. přednáška v semestru. Zda výuka skutečně proběhla a jak vypadala, lze dnes jen spekulovat. U následujícího dne, tj. 16. července 1857, je roztřeseným a kostrbatým písmen uvedeno pouze

$$26'' \, 11''' \, \frac{4}{12}^{'''} + 20\,\mathrm{R}.$$

Je škoda, že Janderovým deníkům a diářům nebyla do současné doby věnována pozornost. Mohly by být zajímavé pro historiky, byť se nejedná o literárně čtivé zápisy. Poskytují však cenné pohledy do života intelektuální vrstvy společnosti a zachycují různé kontakty zejména střední třídy.

Poznamenejme ještě, že Jandera nebyl jediným strahovským premonstrátem, který si během života vedl deníky či diáře.

---

léčbu respiračních chorob, rehabilitaci s užitím přírodních pramenů a klimatu. Do Bad Gleichenbergu přijížděli lidé s dýchacími potížemi a revmatismem.

Anton rytíř Jaksch von Wartenhorst (1810–1887) byl lékařem, internistou a profesorem vnitřního lékařství. V letech 1842 až 1881 působil na pražské univerzitě, nejprve jako asistent, od roku 1849 jako profesor a ředitel interní kliniky. Ve školním roce 1858/1859 byl rektorem pražské univerzity. Zabýval se klinickou diagnostikou, chorobami srdce a plic. Je považován za průkopníka moderní lékařské praxe, za zakladatele tzv. pražské lékařské školy vnitřní medicíny. Byl předním odborníkem na plicní choroby a jejich diagnostiku. Jandera byl tedy v péči vynikajícího a uznávaného odborníka, který léčil i císaře Ferdinanda I.